

د زياتوالي زه جني مواد وپښه پرېکا
لومړني لاسرښوونې

مؤلف: تاج الدين "ملت مل"

د آزاد افغانستان د ليکوالو ټولنه .

مشر - استاد رسول امين .

د خپرونې بورډ .

حکيم قتيوال .

جگړن غلام د سنگير شکيب .

د کتاب نوم : د کيمياوي زهرجنو موادو په برخه کې لېسې لارښوونې .

د مؤلف نوم : دوکتور تاج الدين « ملت مل » .

د چاپ کال : ۱۳۶۶ م . ش - ۱۹۸۷ ميلادي .

د چاپ شمير :

خپرونکی موسسه : د آزاد افغانستان د ليکوالو ټولنه .

خطاط : خان بهادر « سرچوال »

چاپ : نور محمد د اکبر

د چاپ او خپرولو حق مؤلف ته محفوظ دی .

اهدا:

خپل دغه اثر، د هغه وياړلی نسل د مقدسو آرزوگانو
د تحقق په منظور ليکم، چاچي د دنيا د يو ستر جنايتکار
امپرياليزم (روس) په مقابل کښي د آزاد او مستقل وطن
په ارمان د مقاومت د مبارزې د استحکام، ودی او
بري لپاره ځانونه وقف کړي دي.

او دغه اثر د خپل قهرمان هېواد افغانستان، هغه
يقيمانونه اهداء کوم چاچي د خپل وياړلی تاريخي
هېواد په آزادۍ غوښتونکی عادلانه مقاومت کښي
خپلي ميندې، پلرونه او نور نژدې وال له لاسه ور
کړي دي.

هغه کیمیاوي زمرجن او بیولوژیکي جنگي مواد چې د

روس پر اختیا غوښتونکي یې د افغانستان په قهرمان

ولس او د آسیا د جنوبی شرقی حوزی په مبارز

ملتونو لکه: کمبودیا او لاوس کښې د تباهی په

غرض استعمالوي.

A. R. I. C.

251

RECEIVED DATE

1923.1.1

FROM

د کیمیاوي زهرجنو موادو په برخه کې

لمړنۍ لارښوونې

مؤلف: دوکتور تاج الدین (ملت مل)

فهرست

سرلیکونه

مخ	شمیر
	۱
۱	۲
۲	۳
۴	۴
۵	۵
۶	۶
۹	۷
۱۱	۸
۱۳	۹
۱۴	۱۰
۱۷	۱۱
۲۳	۱۲
۲۷	۱۳
۲۸	۱۴
۳۰	۱۵
۳۲	۱۶
۴۰	۱۷
۴۲	۱۸
	۱۹

سریشی: (وفا-لیکوال)

دسته جمعۍ تاثیر لرونکی سلاح گانې .

کیمیاوی اسلحه .

د کیمیاوی زهرجنو مواد و تاثیرات پربدن باندې .

د کیمیاوی زهرجنو موادو د استعمال طریقې .

هغه عوامل چې د کیمیاوی زهرجنو موادو په اثراتو باندې اغیزه کوي .

د کیمیاوی زهرجنو موادو د استعمال اعراف او علائم .

څرنګه د کیمیاوی زهرجنو موادو په استعمال پوهیدای شو .

د کیمیاوي زهرجنو موادو انواع .

د کیمیاوي زهرجنو موادو د تشسس مخنیوی .

د کیمیاوی زهرجنو موادو د مسموم شوو کسانو سره مرستې .

د کیمیاوی زهرجنو موادو د مسموم شوو کسانو طبی تدایي .

د مسموم شوو او بر د معلومولو طریقې .

مختلف انقی د ونونه او استعمال یې .

بیولوژیکي جنگي مواد .

د کیمیاوي زهرجنو موادو د استعمال په صورت دهی نڅه د سمیل اخستل .

د کیمیاوی زهرجنو موادو د استعمال په صورت کښې د حادثې راپور .

په افغانستان کښې دروسانو له خوا د کیمیاوی زهرجنو موادو د .

استعمال لنه جدول

ماخذ ونه

سريزه

(وفا)

د آزاد افغانستان د ليکوالو اتحاديه (وفا) نه غواړي چې د دې مرسسې له خوا په هر څپور شوی اثر دې حتماً څه وليکي او په ځانگړې توگه په هغه اثر چې پر شخص پخپله مسلکي رشته کښي ليکلی وي. وفا تل په وړوکی بڼه کتابونه خپروي او گرانز لوستونکو ته دا حق ورکوي چې هغوی دې دغه وړوکی کتابونه پخپله ولولي او پخپله دې تریمه نتیجه گیری وکړي. اما دا اثر د ښاغلي دوکتور ملت مل له خوا د افغانستان د مجاهدینو لپاره د لارښود پوځي لیکل شوی دی او د زهرجنو موادو موضوع د یرغلگر روس او افغانانو سره ارتباط لري نو موږن مکلف یو چې پدې برخه کښي د روس په کمونیستي سیستم څه لښه تبصره وکړو.

د سیاسي علومو له مخی سیاست پوه او فعال سیاسي عمل کوونکی په دوو ډلو ویشل شوي دي. یوه ډله سیاست د اخلاقو په چوکاټ کې مطرح - کوي او بله ډله سیاست د اخلاقو څخه جلا مجرد پوه او عمل گڼي. د اخلاقیو په نظر که چیري سیاسي هدف ته درسیدو څخه مقصد دیوې ټولنې ښیښگڼ وي نو په دغه صورت کښي عملی سیاست کوونکی مکلف دی چې دغه سپیڅلی انساني هدف ته درسیدو لپاره دې یواځي د اخلاقی وسایلو څخه کار واخلي. بله ډله په دې نظرد ده چې سیاست اخلاقی عمل نه دی او غلی سیاست کوونکی حق لري چې سیاسي هدف ته درسیدو لپاره د هرې وسیلې څخه استفاده وکړي. دې ډلې ته غیر اخلاقیون وایي او روسي کمونستان د نظر او عمل په لحاظ د دویمې ډلې پیروان دي.

د لینن نه تر اوسه پټول روسی مشران په دې عقیده دي چې د کریملین د رهبرۍ لاندې په ټوله نړۍ کې روسی ټیپ کمونیزم یو مسلط کیدونکی - واقعیت دی او د کمونیزم پرته نور پټول سیاسي سیستمونه د زوال سره مخامخ کیدونکي دي چې جینون د دوی په مغزو کې لځای نیولی دی او دې هدف ته د رسیدو لپاره دوی ته د کمونیزم د اخلاقو په حکم هره ناوړه غیر انساني وسیله اخلاقي وسیله ښکاري او په نورو هیوادونو کې د روسی ټیپ پیر وکمر - نستان هم مکلف بولی چې د دغه هدف په لار کې دې د هرې وسیلې لخوا استفاده وکړي.

پخپله یو ګوندی کمونستي د کتاتوری انسانان د مرګ ژوبلې وګرته واکمنۍ. په کمونستي د کتاتوری کې یو لځې یو ګوند د فعالیت حق لري او دغه د کتاتور ګوند د ټولې ټولنې په ضد د جګړې په حالت کې ژوند کوي چې د ټولنې هره طبقه، قشر، ډله او فرد د مرتجعین، سرمایه دارو، فیوډالانو، تنګ نظره او عقیده طلبه منشکستانو، اشرافینو، بیروکراتانو، رویتروستانو، افراطیونو غلو، رانکارو، غولیدلو، خارجی ایجنټانو، جاسوسانو، د ایډیالوژي ضد، د ګوند ضد، د رهبرۍ ضد، د دولت ضد او د اشان په نورو نورو نورو کوي او له منځه یې وې. د کال ۱۹۱۷ راهیسې روسي مشرانو د کمونستي ایډیالوژي - د تحمیل په خاطر په ملیونونو روس د خاورې او سیدونګی روسان قتل عام کړل او حتی د روس په بزرګانو او کارګرانو هم رحم نه دی شوی دیوې ایډیالوژي پیروان چې د خپلې ټولنې په ملیونونو انسانان له منځه وړي نو هغوی او د هغوی لاس پورځی به د ختیځ المان، پولینډ، هنګري، بلغاریه، مرکزي اسیا، - مغلستان، ویتنام، کمپوچیا، کیوبا، حبشه، افغانستان او په نورو پړاوو ولسونو لخوا همدا وجه ده چې په کریملین کې ناست د قدرت - لیونی دنړۍ په هر ګوټ کې داسې غیر انساني جرمونه کوي چې انسانیت ورباندې شمیري. البته د کمونستي ایډیالوژي په حکم دوی ته دغه غیر انساني جرمونه یو عادي عمل ښکاري ځکه چې دوی د یوې خوا خپل محکوم ولسونه د کمونستي

د کتاتورۍ په پنجه کې ساقل غواړي اوله بلې خوا په دې هڅه کې دي چې -
نورو ازانو ولسونو ته د کمونستي د کتاتورۍ د غلامۍ کړۍ ور پغاړه کړي.
په کریمین کې ناست د قدرت نیونې د خلکو په اغفال او تیرایستلو
کې پوره مهارت لري او هغه مفاهیم چې د انسانانو د اوبڼې دې تجربې او مړۍ
بښتاک میراث گڼل شوی دی دیر ژر اغوا کوي او هر انساني ارزښت د -
کمونستي سستم پورې تړي. که خبره د جگړې راشي نو دوی د جگړې په ضد
داسې د مکر او بڼې توپیر چې ته به وایې همدوی د جگړې مخنیوی کړی
دی. که خبره د سولې وي نو دغه تګان د سولې په نوم د ویره سپینې کوټرې
آسمان ته الونوي چې ته به وایې د امن فرشتی هډلته راکښته شوي دي.
که د بشر په حقوقو بحث وي نو دوی د انساني کرامت د ویره ستاینه درته وړ
کړي چې ته به وایې چې دوی د لارې میړۍ هم نه دی ازار کړی. او که په جنگ
د کیمیاوي زهرجنو موادو د نه استعمال تړون لاس کېږي نو دوی ورته دهر
چا نه مخکښې قلمونه راپستلي وي او د هر چا نه مخکښې د لاس لیک لپاره منډې
وهي.

دغه تګان یواځې هغه خلک تیرایستلی شی خو چې په اصطلاح
«خان هم داکوي هم دا» سره ناستا وي. اوس د افغانستان مسلمان ملت
د روس د کمونستانو او د هغوی د لاس پوځو سره اوبڼه او پنځه تجربه لري
او د دوی لپاره اوس دیر مشکل کار دی چې افغانان دې وړ باندې باور
وکړي او یا دې تیرباسي. دغه وحشي دشمن په افغانستان کې هڅه وحشت
کړی او کوي چې د افغانستان راتلونکی نسلونه به دغه وحشت هیڅکله هیرنکړي
دغه بد اخلاقه یرغلگر دشمن په زرگونو ماشومان، ښځې، زاره او ځوانان -
قتل عام کړي دي. او شپه او ورځ بانډې، کلی او ښارونه وړاندې بلکه -
د افغانستان ځناور، کاهني او بږتې هم ترینه نه دي بچ شوي. کومه وسله ده
چې دوی په افغانانو نه ده استعمال کړې. د تمانچې نه نیولې، توپکي، ماشیني
توپونه، تانکونه، الوتکې. ار حتی زهرجن مواد یې هم استعمال کړي او

استعمالوي.

د ښاغلي ملت مل دغه وپړوکی اثر د زهرجنو موادو په ضد ابتدایي
معلومات وړاندې کوي او خدای دی وکړي چې زموږ مجاهد وروڼه له دې
خفه پره گټه واخلي.

وفا

الف

سريزه

(ليکوال)

په جنگونو کې اخته ډلې هر يوه د خپل دښمن د مغلوبولو له پاره د بې سارې بېرحميو څخه کار اخلي، که د نورو پوځي وسايلو په کار اچولو سره پر خپل دښمن برلاسی ونه مومي نو بيا د کيمياوي زهرجنو او بيولوژيکي جنگي موادو له استعمال څخه هم ډډه نه کوي. له دې کبله چې د دې موادو تهيه کول، زيرمه کول، له يوځای څخه بل ځای ته لېږدول او استعمال پرمخ تللي تخنيک ته اړتيا لري نو دا مواد زياتره په جنگونو کې د عصري تخنيک لرونکو هيوادونو له خوا د وړو هيوادونو د ولسونو پر ضد استعماليزي.

څرنگه چې د دې موادو د استعمال په صورت کې د هغې د اشاراتو او اغېزو کنترول ستونزور دی نو دا مواد په کتلي توگه د غير نظامي افرادو، ماشومانو ښځو، بوډاگانو او حتی د څارويو د مړينې سبب کېږي، همداراز فصلونه او نباتات هم زهرجن کوي. نو د ۱۹۲۵م کال د جولای د مياشتې په هغه غونډه کې چې د ملگرو ملتونو له خوا په جينزاکې وشوه، د دې موادو استعمالول د زيات شمير هيوادونو له خوا منع کړای شول.

همدارنگه د ملگرو ملتونو د ۱۹۷۲م کال په غونډه کې هم د دې موضوع تائيد وشو، او د هيوادونو له سرحداتو څخه د بيولوژيکي موادو تيرول منع کړای شول. ولې له بده مرغه يرغلگر او جابر قدرتونه هميشه د پريکړو او قوانينو څخه دخپلو ناوړو اهدافو د سرته رسولو له پاره، غلطې توجه گانې کوي. او لکه چې گورو د روس يرغلگر او پراختيا غوښتونکي دولت هم نړيوال اصول

قوانين او پرېکړه ته په سپکه سترگه گوري، هغه ترېښو لاندې کوي. او د دې ټولو نړيوالو پرېکړو او قوانينو پر خلاف کيمياوي زهرجن مواد په افغانستان کې استعمالوي. البته د روسانو دغه ډول جنايات په کمبوديا ولاړس کې هم د زرگونو بې گناه او معصومو خلکو د مړينې سبب شوي دي.

له دې کبله چې دامواد د استعمال په وخت کې ډير ژر اغېزه کوي او په سيمه کې موجود خلک په کتنوي توگه متاثر کوي، نو د استعمال په وخت کې بې بيا خلکو ته د دې په برخې کې د معلومات ورکولو وخت او فرصت نه وي نو لازمه ده چې بايد زموږ د ولس قهرمان خلک مجاهدين، د مجاهدينو قوماندانان، طبي پرسونل ټول نړاو بنځي د دې موادو د استعمال په صورت کې له يوې خوا هغه وپېژندای شي اوله بلې خوا د هغه د ناوړه اثراتو څخه ځان او خپلې خريندې او وروڼه وژغوري، او همدارنگه د روسانو د دې ناوړه عمل د بربنډولو او ثبوت په خاطر ښه او مناسب نمونه يي مواد برابر کړي، او موږ ته يې را- واستوي. نو په دې ترتيب به يې ليرې خوا خپل ځان او خپل هيواد وال د دې موادو د خطراتو څخه بچ کړي وي، او د بلې خوا به يې د روسانو د دې ناوړه عمل د اثبات لپاره ښه مواد راټول کړي وي، نو ځکه لازم گڼو چې دا کتاب بايد د يو درسي پروگرام پخپل ولسي خلکو، او مجاهدينو ته تدريس کړلای شي.

نو د ټولو درنو ډاکترانو او طبي پرسونل څخه، چې يا د هيواد دننه د جگړې په محاذونو کې د علاج او معالجې وياړ لري، او يا د هيواد څخه بهر د افغاني مهاجرينو په کمپونو کې په روغتيايي خدمت او فعاليت بوخت دي، او يا هم د افغاني مهاجرينو پور وختونونو او صحي مؤسساتو کې په صحي خدماتو بوخت دي، په درناوي هيله کوو چې د دې کتاب او په دې هکله د نورو علمي اثارو د مطالعې څخه په گټې اخيستلو سره د کيمياوي زهرجنو او بيولوژيکي جنگي موادو او هغه د لومړنيو او وروستيو اغېزو په برخه کې پوره، پوره معلومات ترلاسه کړي. خو په دې وسيله وکولای شي چې د يو شمير هغو مصابينو په تشخيص او تداوي

کې مرسته وکړای شي چې د داسې یوې پېښې ښکار شوی، او ډیره موده وروسته ځنې غېږ وښيي نښې نښانې (د قالي اثراتوله کبله) پکې څرگندېږي. نودغه وگړي باید د پوره څېړنې او تحقیق لاندې ونیول شي، بشپړه او مفصله مشاهده یې راخیستل شي، او د امکان په صورت کې که ناروغ د مشاهدې او نمونوي موادو سره یوځای موبنز ته راواستوي ډیره به ښه وي. ترڅو له یوې خوا موبنز د هغوی د پوره او قاطع تشخیص او لازمي تداوی په غرض نور پر معتکلي تدابیر ونیسو، او د بلې خوا به دغه راپورونه موبنز سره راټول منظم، تجزیه او تحلیل کړو. خو که چیرې د ناروغ راسټول ناشونی کار وي نو د ناروغ بشپړ او مفصله تاریخچه د کیمیاوي زهرجنو موادو د استعمال د پېښې راپور (د ۳۶ مخ د نمونې سم)، او د ناروغ ۱۰ سي سي وینه او د - ناروغ د تشو متيازو رالېږل به له موبنز سره زیاته مرسته وکړي.

څرنگه چې د ۱۹۸۰م کال نه وروسته روسانو په افغانستان کې کیمیاوي زهرجنو موادو په استعمال لاس پورې کړ، او هغه وخت کې دایوه حاده او مهمه موضوع وه، خو له بدمرغه چې په هغه وخت کې د دې موادو په برخه کې کومې منظمې او څرگندې لیکنې او ان داچې ډیر لومړني معلومات هم موجود نه وو. په دغه برخه کې زیاتره معلومات د هیوادونو په پوځي څانگو کې خړندي وي.

نو په دې هکله خپل د معلومات لرلو ژور احساس زه دې ته وگمارم چې په دې برخه کې لږ ترلږه څه کار وکړم، مایه دې برخه کې ځنې د اړتیا وړ - لومړني معلومات د مختلفو علمي منابعو، اثارو او ځنې د ځینو وگړو څخه راټول او له خپلو معلوماتو سره مې یوځای کړل او هغه مې د (کیمیاوي زهرجن مواد څه شي دی "Chemical Toxic gasses" تر سرلیک لاندې د یو کتاب په بڼه تهیه او په درې ژبو (پښتو، فارسي او انګلیسي) وژباړل چې بیا دیوې خیریه موسسې په مرسته په لږ شمیر ټوکونو کې چاپ او خپاره شول چې وروسته بیا د دغه کتاب زیاتې نسخې د هیواد په داخل کې د جنگ قوماندانانو

ته و وېشل شوي څو هغوی يې له ځان سره د هیواد داخل ته پرسي او گټه ترې راخلي.

همدارنگه دغه برخه دروختيايي مرستو په کورسونو کې چې د يو - مضمون په توگه د دې برخې تدريس کول زما په غاړه و، چې د صبحي مرستو د کورسونو زده کړونکو ته هم دا کتابونه وويشل شول او زده کړه يې ورته وشوه.

په ټولنه کې د دې کتاب تود هرکلی و شول هرې خوا لوستونکو په بشپړي مينه والي د نورو زياتو نسخو غوښتنه کوله، او همدارنگه بيلو بيلو عالمانو او مسلکي خلکو او علاقه لرونکو راڅخه د کتاب د بيلابيلو برخو په هکله څرگندونې غوښتلې.

دا چې د ايو لومړني اثر د نرېنکاره خبره ده چې په هراړخيزه توگه بشپړ نه و، نو زه يې د دې خبرې دې ته و هڅولم چې په دې برخه کې نور هم زيات کومېښ وکړم او په زياته پيمانه معلومات د لوستونکو د مطالعې لپاره تيار کړم دادی د يو لړ پلټنو څخه وروسته په دې بريالی شوم چې د کيمياوي زهرجنو موادو په برخه کې لازيات معلومات ترلاسه کړم. دا چې د دې معلوماتو يوه زياته برخه مسلکي او نسبتاً عامو ته پرې پوهيدنه ستونزوره ده نو مې هڅه وشوه چې کتاب په دوو بيلابيلو ټوکونو کې ترتيب کړم. يوه برخه يې لومړني او ابتدايي معلومات دي چې (د کيمياوي زهرجنو موادو په برخه کې لومړنۍ لارښوونې) تر سرليک (عنوان) لاندې ترتيب شوي چې دادی اوس ستاسې د مطالعې لپاره ستاسې په واک کې دی. او بل ټوک يې چې زيات اختصاصی او مسلکي موضوعات لري او د (کيمياوي زهرجن مواد) تر عنوان لاندې تنظيم او ترتيب شوی دی چې په راتلونکو وخت کې بچاپ او د علاقه لرونکو خدمت ته تقديم کړای شي.

اېته لومړۍ برخه به د ټولنې عامو وگړو، بن سواد لرونکو خلکو، مجاهدينو او همدارنگه لومړني او ابتدايي طبي پرسونل لپاره زيات د استفادې وړ وي. او د همدې برخه به د طب د مسلکي خلکو لپاره د يو علمي ماخذ په توگه په کار راشي. سره له دې چې روسان په مکرره توگه په افغانستان کې کيمياوي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط

دسته جمعی تاثیر لرونکې سلاح گانې

تعریف: دسته جمعی تاثیر لرونکې سلاح گانې د هغه موادو او وسایلو څخه عبارت دی چې د استعمال په صورت کې په انسانانو، حیواناتو، نباتاتو او د ځمکې پر مخ پر نورو ټولو موجوداتو اثر کوي، او هغوی زهرجن کوي، ژوندي موجودات وژني او یا یې له فعالیت څخه غورځوي، غیر ژوندي موجودات د جنگ له کرښې څخه باسي یعنې بیکاره کوي، او نباتات، خوراکي مواد او اوبه زهرجنې کوي او په دې توګه یې د استعمال او استفادې څخه باسي.

د دسته جمعی تاثیر لرونکو سلاح گانو انواع

دسته جمعی تاثیر لرونکې سلاح گانې په درې ډوله دي:

۱- انومي اسلحه .

۲- کیمیاوي اسلحه (کیمیاوي زهرجن مواد)

۳- بکټریولوژیک اسلحه (یا بیولوژیکي جنگي مواد)

البته د دې درې قسمونو د جملې څخه موږ د لږه یوازې کیمیاوي اسلحه په تفصیل سره څیړو او د بکټریولوژي اسلحې په هکله به هم لږ مختصر وضاحت وکړو.

کیمیاوي اسلحه

تعریف: د کیمیاوي زهرجن موادو او د مڼې د استعمال د وسایطو څخه عبارت دی، چې استعمال یې د انسانانو، حیواناتو، نباتاتو، خوراکي موادو او اوبو د زهرجن کېدو سبب کېږي، چې انسانان او حیوانات زندی کوي سرونځوي، رنډوي یا یې په اسهال کانگو، ټوخي او خارشبت اخته کوي، او بیا یې وژني، غذایي مواد، نباتات او اوبه د زهرجنې کوي چې خوړل یې بیا د انسانانو او حیواناتو د مسمومیت سبب کېږي.

کیمیاوي زهرجن مواد: دا دغه کیمیاوي موادو څخه عبارت دی چې د مڼې د استعمال له کبله انسانان، حیوانات، نباتات، خوراکي مواد او اوبه د زهرجنې کېږي او په دې توګه یا په مستقیمه توګه او یا په غیر مستقیمه توګه (د زهرجن موادو استعمال له کبله)، د انسانانو د مسمومیت سبب ګرځي. نو دغو موادو ته کیمیاوي زهرجن مواد ویل کېږي.

کیمیاوي زهرجن مواد په دوو حالاتو کېږي د مسمومیت کېږي.

- ۱- په جنګونو کېږي په قصدي توګه د د بنهن له خوا د دې موادو د استعمال په واسطه چې د خپل مقابل جانب د مغلوبولو په خاطر یې استعمالوي.
 - ۲- په تصادفي توګه چې دغه مواد په کروندو او فابریکو کېږي د حشراتو د- وژلو او یا هم د ځني نورو طبي او صنعتي منظورونو په خاطر استعمالېږي نوکیدای شي چې په غیر مترقبه توګه د مسمومیت سبب شي.
- تاریخچه: کیمیاوي زهرجن مواد لومړی ځل په ۱۹۱۵ کال د اپریل د میاشتې په ۲۳ نېټه، په لومړۍ نړیواله جګړه کېږي د جرمنانو له خوا استعمال شو چې په یوه شپږ کیلومترې ساحه کېږي دوی ۱۸۰ تنه کلور استعمال کړی وه. هماغه و چې په ۱۹۲۵ کال د جولای په میاشت کېږي د ملګرو ملتونو د جینوا په غونډه

کېنې د دې موادو استعمال منع کړای شو.

همداراز د ۱۹۷۵-۱۹۸۲ کال پورې روسانو دغه مواد په مکرره توګه په لاوس، کمپوچیا او تایلیند کېنې استعمال کړل چې د بې شمیره خلکو د مړینې سبب شو. په ۱۹۷۵ کال کېنې په لاوس کېنې دغه مواد ۱۶۰ ځلي استعمال شوي چې د ۲۵۰۰ تنو د مړینې سبب شوی دی، او همدارنګه په کمپوچیا کېنې دغه مواد ۱۲۴ ځلي استعمال شوي دي چې د ۱۰۰۰ تنو پورې د مړینې سبب شوی دی. همدارنګه د بشریت دغه دښمنانو (روسانو) په افغانستان کېنې هم د ۱۹۷۹ کال څخه راپدې خوا دغه مواد څوڅوځلي استعمال کړي دي چې د هغې تفصیلي راپور د کتاب په اخر کېنې ضمیمه دی.

خواص یې؛

فزیکي خواص؛ په طبی توګه دا مواد په مختلفو شکلونو لکه: مایع، جامد کرسټل، پودر او د ګاز په شکل پیدا کېږي او د استعمال په وخت کېنې په قطراتو Aerosols بدلیږي.

الته فزیکي او کیمیاوي خواص د مرزوي نظر بل نوعې ته توپیر لري چې د هر یو په برخه کېنې به جلا جلا ذکر شي.

کیمیاوي خواص؛ کیمیاوي زهرجن مواد و کیمیاوي خواص هم نظر یو او بل ته فرق کوي نو ځکه دا خواص یې هم د هر یو بیل بیل ذکر کېږي.

دوام یې؛ کیمیاوي زهرجن مواد د تاثیراتو دوام له مخې په دوه ډوله دی: ۱- دوامدار یا اوږد اثر لرونکی کیمیاوي زهرجن مواد Persistent chemical toxins دا دغه مواد دی چې د استعمال نه وروسته یې د تاثیر موده د ۲۴ ساعتو څخه زیاته وي چې په دې جمله کېنې Nerve Agent او Blistering Agent شامل دي.

۲- نې دوامه یا کم دوام لرونکی کیمیاوي زهرجن مواد: Non persistence chemical toxins دې موادو د تاثیر موده لنډه یعنې دوام یې د ۲۴ ساعتو څخه کم وي.

د کیمیاوي زهرجنو موادو تاثیرات پر بدن باندې

کیمیاوي زهرجن مواد پر بدن باندې نظرد هغه نوعیت ته مختلف تاثیرات تولیدوي چې د دغه تاثیراتو نوعیت او شدت په یو نوع کبني نسبت بل نوعي ته زیات وي چې مهم تاثیرات یې عبارت دي له:

۱- پېزې، مری او ششونو باندې اثرات: - ځنې کیمیاوي مواد په پزه، مری او ششونو باندې اثر کوي، د پزې د سوروالي او د پزې څخه د اوبو د بهیدو او د مری د خارښت او بندیدو د ششونو د نلونو د تنگوالي او د هغې د افرازاتو د زیاتوالي او بالاخره د ششونو د ازیمو او پرسرب سبب کیږي لکه: هایډرو-سیانید- کلوروسیان او کاربن مونو اکساید.

۲- ځنې کیمیاوي زهرجن مواد په سترگو اثر کوي د اوبو بندیدو د سترگو د سوروالي، خارښت او د سترگو د کسو د تنگوالي او حتی د سترگو د بندیدو سبب کیږي چې په دې جمله کبني ادم سمیت او کلوراسیتو فنون شامل دي.

۳- په پوستکي اثرات: ځنې کیمیاوي مواد د بدن په پوستکي اثر کوي ځکه د بدن په لوڅو برخو او په دې توگه د پوستکي د سوروالي، خارښت او تناکي کیدو سبب کیږي چې په دې جمله کبني آپریت، لیونویت، ازوت لرونکی آپریت او فاسفورس شامل دي.

۴- په هضمي سسټم اثرات: ځنې کیمیاوي زهرجن مواد په هضمي سسټم اثر کوي د زړه بدوالي، کانگو، بې اشتهايي، د گېډې د دردونو، نس ناستي، پیچ او حتی کله کله د وینې لرونکی نس ناستي او کانگو سبب هم کیږي چې په دې جمله کبني chloroacetophenone او bromobenzyl شامل دي.

۵- په عصبي مرکزي سسټم اثرات: ځنې کیمیاوي زهرجن مواد په مرکزي عصبي سسټم اثر کوي او په دې توگه د depression، تومانتیا، نارامي، خفگان

بې خوبې ، سردردې ، رخشه ، گنگسیت ، دماغې عدم تمرکز ، کوما او حتی د مرګ سبب کېږي .

۶- سپستېټیک تاثیرات : اکثر کیمیاوي زهرجن مواد د جذب څخه وروسته د وینې له لارې ټول بدن ته سرایت کوي او په ټول بدن کې خپل عمومي تاثیرات لکه : مغزي تاثیرات ، په سترگو تاثیرات ، عصبي تاثیرات ، جلدی تاثیرات منځ ته راوړي .

نړوکی شوې کیمیاوي زهرجن مواد دوه نوعه تاثیرات منځ ته راوړي .
A- موضعي تاثیرات : لکه د پوستکي اثرات ، دسترگو اثرات او د تنفسی سسټم اثرات .

B- عمومي تاثیرات : لکه عصبي تاثیرات ، مغزي تاثیرات ، تنفسي تاثیرات او نور .

د کیمیاوي زهرجنو موادو د استعمال طریقې

مختلف کیمیاوي زهرجن مواد نظر د معي نوعیت ته په مختلفو طریقو استعمالېږي

چې د استعمال مروجې طریقې یې دا دي :

۱- د طیارې څخه د سپرې په شکل .

۲- د طیارې څخه د بمب په شکل .

۳- د بطری ترپ په واسطه فیرکول .

۴- د راکت په ذریعه فیرکول .

۵- د *matay shell* په ذریعه .

۶- د مینونو په ذریعه .

۷- په خصوصي طریقو لکه : په اوبو کېنې او یا په خوراکي موادو کېنې د ګلوډر

په واسطه .

هغه عوامل چې د کیمیاوي زهرجنو موادو په اثراتو باندې اغېزه کوي

سره له دې چې د کیمیاوي زهرجنو موادو د تاثیر شدت مستقیماً د استعمال شوي زهرجنې مادې په مقدار او نوعیت پورې اړه لري، کولې د دې سره سره یو شمیر نور عوامل هم وجود لري چې د کیمیاوي زهرجنو موادو د تاثیراتو په په شدت کې زیاتوالی یا کمولای راولي. دغه عوامل عبارت دي له:

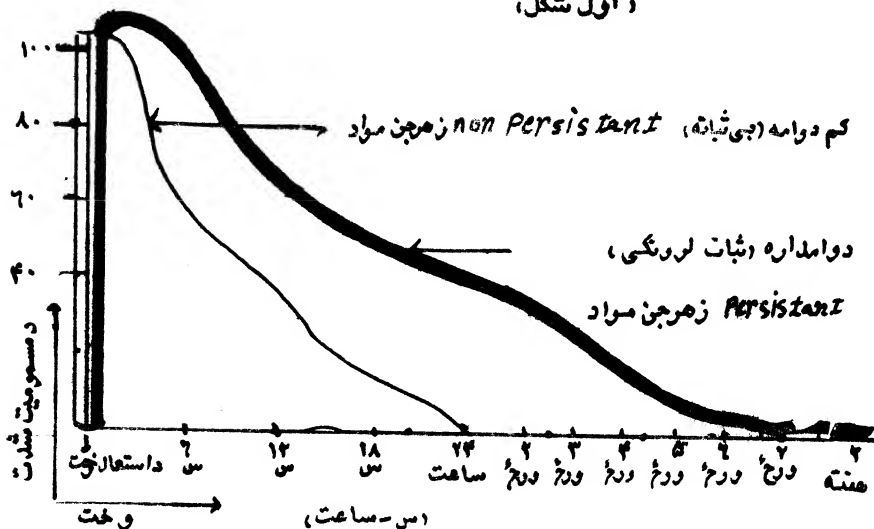
۱- د استعمال شوي مادې مقدار: هر څومره چې په یوه حادثه کې د استعمال شوي کیمیاوي مادې مقدار زیات وي په هماغه اندازه به یې د مسمومیت توان زیات وي او چې څومره د ماده کمه وي، هومره به یې اثرات خفیف وي.

۲- د استعمال شوي مادې نوعیت: ځنې کیمیاوي مواد نظر نوروته شدیداً مسموم کوونکي وي یعنې په کم مقدار سره زیات او شدید مسمومیت تولیدوي نو په دې توګه د استعمال شوي مادې نوعیت هم د تاثیراتو د شدت سره مستقیمه رابطه لري.

۳- وخت: د کیمیاوي زهرجنو موادو د تاثیر د شدت اندازه د وخت سره غیر مستقیم تناسب لري یعنې د استعمال په وخت کې د هغه اثرات زیات شدید وي. وروسته بیا د وخت په تیریدو سره د هغه مسمومیت اندازه هم کمېږي چې بې ثباته (non persistent) مواد تر ۲۴ ساعتو پورې او ثباته (persistent) مواد د ۲۴ ساعتو څخه زیات وخت لپاره زهرجن اثرات لري. چې په لاندې رسم کې ښودل شوی دی. یعنې

پي څومره د استعمال د وخت څخه وخت تيريزي نو د هغې زهرجن -
اثرات هم كميزي .

(اول شكل)

۴- د اراخي حالت او نوعيت: د کيمياوي زهرجنو موادو اثرات په غرنۍ -
غونډۍ لرونکې، زراعتي، او په لرونکې ځمکو کې کېدو، برعکس اثرات يې په
وچه هموار او په فصله اراخي گزيات وي.

اټا د دوام موده يې برعکس ده، يعنې په فصل، ځنگل لرونکې اولمده ځمکه
کې د دې موادو دوام زيات وي اټا په وچه، همواره او په فصله او -
بې بوټو ځمکه کې يې د واک کم وي.

۵- د باد او شمال موجوديت: باد او شمال د زهرجنو موادو اثرات
ضعيفه کوي او هغه خپروي، يعنې د باد په موجوديت کې د زهرجنو موادو
اثرات خفيف ليکن د تاثير ساحه يې پراخه وي.

۶- د آب هوا اثرات: د کيمياوي زهرجنو موادو اثرات په يخه هوا
کې کم برعکس په گرمه هوا کې يې تاثير شديد وي. په داسې حال کې چې
په د واک يې په گرمه هوا کې کم اټا په يخه هوا کې يې دوام زيات وي.

۷- رطوبت: په مرطوبه هوا کېنې د زهرجنو موادو اثرات په عمومي توګه کم وي، لیکن په مرطوب جلد باندې د هغې اثرات نسبتاً شدید وي. لیکن په مرطوبه هوا کېنې د زهرجنو موادو د تاثیر موده او بڼه وي.

۸- په عمومي توګه د کیمیاوي زهرجنو موادو اثرات په ژورو ځایونو لکه ګندې اوڅاه ګانو کېنې (که مستقیماً هغې ته نه وی وراچول شوې) کم وي ایا په هموارو ځایونو کېنې یې تاثیر شدید وي.

۹- د کیمیاوي زهرجنو موادو د استعمال د ځای څخه مسافه:

د دې موادو تاثیرات د استعمال شوي ځای په مرکز (انفجاري ساحې ته نږدې) کېنې شدید وي، A-Zone (د هسرنه تر ۵۰۰ مترو پورې) او پې څومره د دې مرکزي سیمې څخه لږې کینو هومره د دې اثرات هم کمېږي B-Zone (د ۵۰۰ تر ۲۰۰۰ مترو پورې)، او بلاخره د مرکزي ساحې څخه لږې C-Zone (د ۲۰۰۰ مترو څخه زیاته لږې ساحه کېنې)، دغه اثرات نسبتاً خفیف وي.

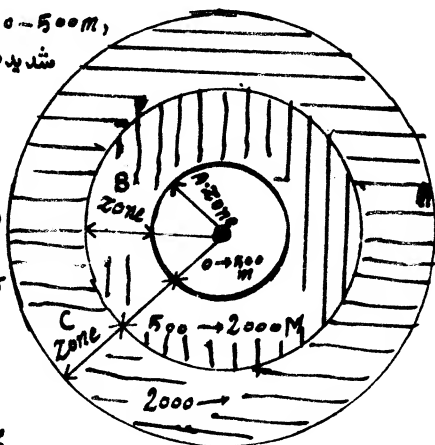
د چارو دغې مرکز

(دوهم شکل)

A-Zone (۰-۵۰۰m)
شدیده مسموم کونکې ساحه

B-Zone (۵۰۰-۲۰۰۰m)
متوسطه مسموم کونکې ساحه

C-Zone (د ۲۰۰۰ مترو څخه لږې ساحه)
خفیفه مسموم کونکې ساحه

نکته پورته شکل کبني کتل کيږي د انتقال د مرکز په بنډې شاوخوا کبني (A-zone) ۵۰۰ متره مسافه هرې خواته ، د زهرجنې مادې غلظت زيات ، او مسموميت يې هم شديد دی او د دې ساحې څخه تر ۲۰۰۰ متري مسافې پورې ۵۰۰ - ۲۰۰۰ meters (B-zone) کبني د ۵۰۰ متري نه تر ۲۰۰۰ متري مسافې پورې هرې خواته د زهرجنې مادې غلظت نسبتاً متوسط اود مسموميت توان يې هم متوسط دی.

په داسې حال کبني چې د ۲۰۰۰ مترو څخه لږې ساحه (C-zone) کبني د زهرجنې مادې غلظت هم او مسموميت يې هم کم دی.

د کيمياوې زهرجنو موادو د استعمال اعراض او علائم

کيمياوې زهرجنو موادو د استعمال په وخت کبني يو شمير اعراض او علائم په مصابينو کبني منع ته راځي چې د دې اعراضو او علائمو نوعيت ، شدت اود هغې د شروع کېدو او ختمېدو وخت نظر مختلفو عواملو ته مختلف دی . خو په عمومي توگه ويلاى شو چې د دوی اعراض او علائم عبارت دي له :

۱- عيني يا د سترگو اعراض او علائم : دغه اعراض او علائم تر ټولو د مخه شروع کيږي او عبارت دي له : د سترگو خارښت ، اوښکې بهيدل ، د سترگو سوروالی ، د ديد خړوالی او کموالی ، د سترگو د کسي وړکوتی کېدل او بلاخره د سترگو ټپ والی او نه بيرته کېدل او د سترگو د اړېدل د رڼا څخه او سردردی.

۲- تنفسي اعراض او علائم : د عيني اعراضو څخه وروسته دغه اعراض او علائم ژر منع ته راځي او عبارت دي له : د ناروغانو د پوزې سوزميدل خارښت ، اود پوزې پواسطه د مخموم تيز بوي احساسول ، د پوزې ټپ ،

د سلیبمتناکه اوبو بهېدل ، ټوخی کول ، سا بندې ، په سینه کېنې درد اود فشار احساسول ، د زندۍ کېدو احساس ، د تنفسی سیستم د افرازاتو زیاتوالی او سینه کېنې د ویزنګ موجودیت او بلاخره په پرمختللی تنفسیم کېنې شین والی (سمانوز) او د ششونو پېرسوب منع ته راځي .

۳- د پوستکي اعراض او علائم : دغه اعراض او علائم نظر دې ته چې زهرجن مواد د مایع په شکل د پوستکي سره په تماس راغلي او یا دا چې د هواله لارې په پوستکي انثرکری سره فرق کوي خو په عمومي صورت دغه اعراض او علائم عبارت دي له :

د بدن د پوستکي خولې کېدل ، سوروالی ، خارښت او سوزش او که تماس شدید وي نو د بدن د پوستکي خصوصاً د بدن د لوڅو برخو د پوستکي د پاسه سوروالی او حتی تناکي لیدل کېږي . چې البته دغه اعراض او علائم د بدن په هغه برخو چې پوستکي یې مرطوب او گرم وي نسبتاً شدید وي .

۴- د هضمي سسټم اعراض او علائم : عموماً ټول کیمیاوي زهرجن مواد د هضمي سسټم اعراض او علائم تولیدوي خو خصوصاً په هغه صورت کې چې - زهرجن مواد د خولې له لارې وخورل شي دغه اعراض او علائم نسبتاً شدید او سریع وي . اعراض او علائم عبارت دي له : کانګی ، زړه بد والی ، من فاسټی د گېډې دردونه ، پېچش او حتی یې که کله د کلمو د سوزش او حتی د غیراډي تقوط سبب هم کېږي . او همدارنگه کله کله ناروغانو ته وینه لرونکی اسهال او استفراق هم پیدا کېږي .

۵- سیستمیک اعراض او علائم : که مسمومیت شدید وي نو د نور وپورتنی اعراض او علائم ترخو عمومي اعراض او علائم هم منع ته راوړي چې عبارت دي له : اختلاجات ، پریشاني ، بی نظمی ، بی هوشي درگونو کولیس کېدل او د تنفس توقف چې په مرګ باندې حتمیږي .

څرنگه د کیمیاوي زهرجنو موادو په استعمال پوهېدای شو؟

که چیري د کیمیاوي موادو د کشف سامان آلات موجود وي (پاکت حرب)، نو د فني او مسلکي کسانو له خوا د هغې په واسطه د زهرجنو موادو استعمال او د استعمال شوې مادې نوعیت معلومېدای شي. خوڅرنگه چې زمونږ د مجاهدینو په لاس کېنې د کیمیاوي موادو د کشف وسایل نشته نږد لاندې شیانو له مخې پوهېدای شو چې کیمیاوي مواد به استعمال شوي وي.

۱- د طیارې د بمبارد او غیرکولو، همدارنگه د توپې د بېطړۍ د انداخت او د بم د چاودیدو نه وروسته په ساحه کېنې د مخصوص دود، غبار او ورېځې کتل.

۲- د داسې یوې ورېځې، دود او غبار کتل چې د دېنمن له خوا ستاسې په لور را روانه وي.

۳- د طیارې تر شا د داسې یوې ورېځې او دود کتل چې ډیر ژر ختمېږي.

۴- د بم د انفلاق بمبارد او یاد مړۍ د ویشو په وخت کېنې د ډیرو شنو او سپینو وېانگو کتل، او یا د تور څرګرد پیدا کېدل.

۵- د هوا څخه د سرطوبو او غوړینو څاڅکو راوړېدل چې د باران یا شېم په څیر وي او عموماً زیږ رنگ لري.

۶- په ځینې ژورو او ګندو ځایونو کېنې د مخصوص اوبو چې عموماً زیږې وي ټولېدل او په ځنې شیانو باندې د زیږ زیږ داغونو لېدل.

۷- د سترګو په واسطې د... او اوبو ښکر بهیدلو او د سترګو د دید د خرابوالي په واسطه د زهرجنو موادو د استعمال اټکل کېږي.

۸- د ژبې په واسطه د یو نوع ترڅې مزې احساس کول.

۹- د نباتاتو د پاپو مړای والی، او درنگ تغیر.

۱۰- د حیواناتو اخته کېدل او د هغوی مسموم کېدل.

۱۱- د بدن د پوستکي سوروالی، خاربنت او سوزش خصوصاً د بدن په لرځو برخو کېښي.

۱۲- په مصاب کسانو کېښي د ساه بند والی، د پزې څخه د اوږو بېرته بدل، ټوخی او نارامي.

۱۳- په مصاب شوو کسانو کېښي د هضمي اعراضو او علائمو کتل لکه: بلل ناستي کانګی، زړه بدوالی، د ګېډې د ردونه پېچش حتی کله کانګو او پېچش سره وینه هم موجود وي.

۱۴- ممکن ناروغان په هوش وي او یا بې هوشه وي او یا په کرما کېښي وي.

نبض به یې چېټک وي، فشار به یې لوړ وي، په اول وخت کېښي فشار دیر لوړ وي ایا وروسته ممکن فشار ټیټ شي، د ناروغانو پوستکي ممکن مرطوب او یخ وي.

۱۵- د یوې جنګي حملې نه وروسته په زیات شمیر خلکو کېښي د دارنگه اعراضو او علائمو موجودیت او د یوې مشابې قمی بیانول تشخیص خړاته ښه رهنمای کوي.

۱۶- بلاخره که د دې شیانو په واسطه هم تشخیص ونشونو بیا د سیمې اوبه معاینه کړې چې زهرجنې شوې دي او که نه، که د دې سیمې اوبه هم زهرجنې شوې وي نو تشخیص واضح کیږي!

۱۷- البته د پورتنیو ټولو شیانو په نظر کېښي نیولو سره سره صرف یواځې په دې پوهیدای شو چې کیمیاوي زهرجن مواد استعمال شوي دي او که نه؟ خو د دې لپاره چې پوهه شو چې کوم نوع مواد استعمال شوي دي بیر شمیر پر مختلفو معایناتو لکه د مصابینو د وینې، متیازو، جامو او د سیمې

د اوبو معاينه (ضرورت دی چې دغه معاينات د سمپل اخېستلو څخه وروسته په ټاکلو لابراتوارونو کېنې معاينه کېږي!)

د کيمياوې زهرجنو موادو انواع

د خواصو او تاثير له مخې مختلف کيمياوي زهرجن مواد په مختلف گروپونو ويشل شوي دي چې په عمومي توگه په لاندې گروپونو کېنې مطالعه کېږي.

۱- پر اعصابو باندې تاثير کونکي او فلج کونکي زهرجن مواد يا: Nerve Agents
چې په دې گروپ کېنې تبون، زرین، زمان او Agent VX شامل دي.

۲- د بدن په پوستکي باندې اثر کونکي زهرجن مواد يا: Blister Agents چې
په دې گروپ کېنې مستارد، نايتروجن مستارد، ليوزويت، ارسينکال، فاسفورس او phosgene oxime شامل دي.

۳- عمومي تاثير لرونکي کيمياوې زهرجن مواد يا: Blood Agent چې په دې
جمله کېنې سيانیک اسيد، سيانوجن او کاربن مونواکسايډ شامل دي.

۴- زندۍ کونکي يا خفه کونکي کيمياوې زهرجن مواد يا: Choking Agents
چې په دې جمله کېنې فوسيجين، او داي فوسيجين شامل دي.

۵- تخریش کړونکی یا کانی راوړونکی مواد یا Vomiting Agents: چې په دې جمله کې: اومسیت، کلورر استوفنون او برمو بنزائیل سیاناید شامل دي.

۶- تجزیه کوونکی دودونه یا Screening smokes: عبارت دهغې موادو څخه دی چې استعمال یې د ډیر دود تولید سبب کېږي په دې جمله کې: سپین فاسفورس، ټیتانیم تتراکلوراید او کلورو سلفوریک-اسید او سلفر ترای اکساید شامل دي.

۷- سوزونکی یا اوراچونکی مواد یا Incendiary Agents: دا مواد د سوخیدو او اور لگولو سبب کېږي په دې جمله کې ترمیت مگنیزم او - combustible hydrocarbon شامل دي.

د کیمیاوي زهرجنو موادو د تشم مخنیوی

د دې لپاره چې د کیمیاوي زهرجنو موادو د استعمال په وخت کې تاسې د مسمومیت څخه ځان وژغورئ نو په لاندې ډول به اجرات وکړئ.

الف: محافظت Protection

د تشم څخه د محافظت او ژغورلو په خاطر په لاندې ډول اجرات وکړئ:

۱- د زهرجنو موادو د استعمال په شت کولو سره فوراً محافظتي ماسک او مخصوصه محافظتي خولۍ واغونډئ. او د دې ماسک داغوستلو تر وخت پورې به خپله ساه بنده ساتئ.

۲- د خپلو جامو د غاړې او لستونو تکمې کلکې وټړئ او د پرتوگ

پینې هم وتری. که عینې ولري هغه په سترگو کړي او د عینکې شاوخوا خایونه هم د توتو په واسطه وپوښي.

۳- د مسموم شوي شیانو او موادو سره تماس مه کړی.

۴- ټول مسموم شوي شیان اړحتی مسموم شوې جامې د بدن څخه لرې کړی. خصوصاً که مسموم شوې ماده د مایع په څیر وي، او د بدن سره په تماس رلږي وي.

۵- د خپل ځادر او پگړۍ نه په استفاده سره د خپل بدن ټولې لوڅې برخې لاسونه مخ او پښې وپوښي ترڅو د زهرجنې هوا او زهرجنو موادو په تماس رانشي. ۶- د زهرجنې سیمې څخه فوراً وځي البته د دې مقصد لپاره باید دوه شیان په کلکه په نظر کېني ونيول شي.

A:- د دښمن د قواو موجودیت او د هغې د طرف معلومول، د دې لپاره چې د وتلو په وخت د دښمن په محاصره کېني رانشي نو باید د دښمن د قواو مخالف خواته حرکت وکړي.

B:- د باد د لگېدو جهت، څرنگه چې مسمومیت د باد په واسطه انتقال موي نو باید چې د باد په مخالف جهت د سیمې څخه خارج شي. اقامت باید د دښمن د قواو په نظر کېني نیول ضروري خبره ده، نو باید چې دا دواړه خبرې په نظر کېني ولری دیوې خوا د باد په مخالف جهت او د بلې خوا د دښمن د قواو په مخالفه خوا کېني باید د زهرجنې سیمې څخه خارج شي.

۷- د سیمې د وقلو سره سم د نورو سیمو ځنګونه د مخصوصه اشارو په واسطه چې پخوا مو د هغوی سره باید ټاکلې وی، د گاز د استعمال څخه خبر ورکړي ترڅو هغوی هم خپل و قایروي تدابیر ونیسي او محفوظو سیمو ته حرکت وکړي. ۸- که د کوم معذرت په وجه د سیمې څخه وتل درت مشکل وي، نو خپل ځانونه په تېرې خونو کېني د مسمومیت څخه محفظه کړي.

۹- سګریت او چلم ځنبل باید منع کړي.

۱۰- د مسموم شوي (لوڅر، اوبو، خوړو او شیانو څخه کار وانخلي، د خپل

ضرورت لپاره د سرنرې لوبنې اوبه استعمالولای شي، همدارنگه صرف -
هغه غذايي مواد چې سريې پټ ساتل شوي وي استعمالولای شي .
۱۱- تر ممکنه حده پورې دوباره بيا مسموم شوې ساحې ته ژر، اقل ۲۴ ساعت
پورې، دغه موده نظر د مسموم کړونکي مادې نوعيت ته فرق کوي، مه داخلېږي.

ب : غیر مسموم کول یا : Decontamination

- ۱- د مسموم شوې سيمې څخه د وتلو نه وروسته که چيرې مایع زهرجن مواد
د جامو په تماس راغلې وي فوراً خپلې جامې بدلې کړي .
- ۲- د زهرجن سيمې څخه د وتلو نه وروسته فوراً خپل بدن خصوصاً د بدن
لوڅې برخې په اوبو او صابون سره خوڅوڅلی پریمینځي .
- ۳- که سترګې مسموم شوې وي نو د اوبو په ذریعه خوڅوڅلی هغه پریمینځي .
د سترګو لپاره ځنې نور مواد لکه د *Boric Acid* ۵% ملهم او یا هم د -
Atropin sulfate ۱% محلول ګټور دی .
- ۴- همدارنگه د بدن د پوستګي د غیر مسموم کېدو لپاره د *M5* (ملهمو او
یا هم د *M 13 Kit* د پوږو څخه استفاده کېږي . دغه ملهم او دغه کیت په
مسکري قطعاتو کېږي وي .
- ۵- شدید مسموم شوي کسان د مسمومې ساحې څخه خارج کړي .
- ۶- که د دې کسانو مسمومیت د خولې له لارې واقع شوی وي او ۴ ساعته
پرې نه وی تیر شوي نو ناروغ په ګېډه واچوی او د هغې کانتې تنبه کړي .
د ګوت ورته په خوله کېږي داخل کړي او یا ورته د مالګې محلول ورکړي .
- ۷- د دې ناروغانو تنفس معاینه کړي چې درست تنفس کوي او که نه، که
تنفس درست کوي نو بیا یې تنفسی مجرا خلاصه وساتي او د هغې د خولې
افرازات تخلیه کړي که ضرورت وي نو ډسکشن په واسطه د هغې افرازات
تخلیه کړي .

۸- که ممکن وي تر و خټ پورې بيا د و باره زهرجنې سيمې ته مه ورځئ او که ستاسې ورنگ فرق العاده ضرور وي (طبی پرسونل) نو بيا علاوه پر دې چې محافظتي ماسک بايد واغونډئ، خپلې جامې په داسې اوږکنيې چې د سکرو میده پکښې اچول شوی وي، څرخوځلي و مينځې او بيا دغه جامې واغونډئ او د بدن نورې لورې برخې هم لکه لاسونه، مخ او پښې د داسې ټوټو په واسطه چې په دې سکرو لرونکو او ډبرکني لمډې شوې وي وپوښئ او بيا سيمې ته داخل شو ځکه دغه د سکرو ذرات د زهرجنو موادو د نفوذ مخنيوی کوي.

د کيمياوي زهرجنو موادو د مسموم شوو کسانو سره مرستې

۱-۱- لمرنۍ مرستې:

۱-۲- دخپل ځان سره مرستې *self Aids*:

- ۱- محافظتي ماسک او مخصوصه محافظتي خولۍ بايد فوراً واغونډئ او د ماسک د اغوستلو تر وخت پورې خپله خوله او پوزه بنده وساتئ او تنفس مه کړئ. دغه ماسک بايد تر هغو پورې اغوستئ وي ترڅو چې د سيمې څخه دغه مسموميت رفع شي او يا تاسې بلې مصونې سيمې ته ورسيرئ.
- ۲- که چيرې محافظتي ماسک موجود نه وي نو خپل مخ او سترگې او د بدن نورې لورې برخې په لمدو ټوټو پټې کړئ.
- ۳- خپل ټوپک او نظامي تجهيزات او نور شيان خپل ملگري ته وسپارئ.
- ۴- دخپل کميس او کورتې تکمي خلاصې کړئ، نکتاي او د غاړې د استعمال لري کړئ.
- ۵- په سيمه کښې د پاتې کېدو او يا د سيمې څخه د وتلو، او هم د تداوي په برخه کښې بايد ژر تصميم ونيسي، وخت او ژر تصميم نيول خاص- ارزښت لري.

۶- د خپل بدن څخه مسموم مواد (که مایع وي او یا ذرات) لری کړي . د مایع مسموم شوی مواد و سره لمدي شوی جاني بدلي کړی ، مسموم ذرات او قطرات د بدن څخه لرې کړي . مسموم شوی پوستکي په اوبو او صابون - مکرراً و مینځی او یا *Mergal* څخه پود ر پړي واچوي .

۷- د زهرجنو مواد و سره مسموم شوی پوستکي تر نظر لاندی وساتي که د پوستکي په مسموم شوی ځای باندې خړلي و کتل شي او د عضلاتو مخصوص حرکات (*muscle twitching*) پکښې منع ته راشي نو دغه حالت په مسمومیت دلالت کوي نو په دې صورت کښې باید فوراً اتروپین تطبیق کړي .

۸- که زهرجن مواد مو په سترگو کښې لویدلي وي نو فوراً خپلي سترگي په شیشه کښې وگوري که مو د سترگو کسی واړه شوی وي نو په مسمومیت دلالت کوي او د دې دغیر مسموم کولو لپاره د اتروپین سلفیت ملهمو - *Atropin sulfate ointment* او یا د هغې د محلول ۱٪ *Sul. Atropin Sulfat* - څخه کار واخلي .

۹- د مسمومیت د اولین عرض په پوهیدو سره فوراً ځانته اتروپین تطبیق کړی چې د دې منظور لپاره د اتروپین د اتوماتیک ستنې څخه کار اخیستل کښی او اتروپین په غنله کښې زرق کښي .

د اتروپین د تطبیق طریقې

اتروپین په دوه ډوله د زرق لپاره تهیه شوی وی چې په نظامي قطعاتو کښې یو شکل یې د اتروپین د اتوماتیک ستنې په نوم یادوي او بل ته یې *Syringe* وایي . دغه دواړه نوعه یې په نظامی بکس (*Army Kit*) - کښې موجود وي .

د اتروپین اتوماتیک سرنج لرونکی د 2cc اتروپین وي چې د مصاب

شخص پواسطه پخپله په لاندې ډول تطبيق کيږي.

۱- د ستنې څخه سور يا زېړ سرپوښ لري کړي. دغه سرپوښ بېرون-

خواته کښ کيږي. اټا بايد د ستنې سره تماس ونکړي.

۲- مټ يا ورون ورته لوڅ کړي او که شرايط سخت وي د جاموله پاسه يې تطبيق کولی شي.

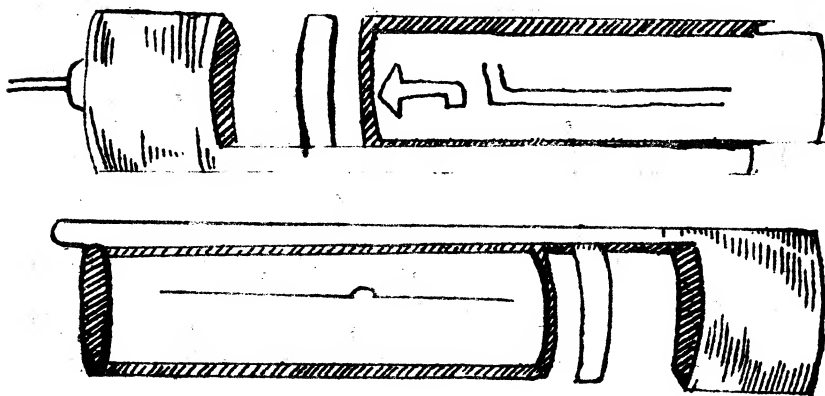
۳- شنه يا ابي برخه په عمودي ډول د بدن سره وښلوي او تيوب ته فشار ورکړي ترڅو ستن په بدن کښې داخل شي.

۴- دوا زرق کړي او ۵ ثاني ستن ته انتظار وکړي او پس ۵ ثانيو څخه - ستن ژر خارج کړي او هغه ځای د څر دقيقو لپاره ومني.

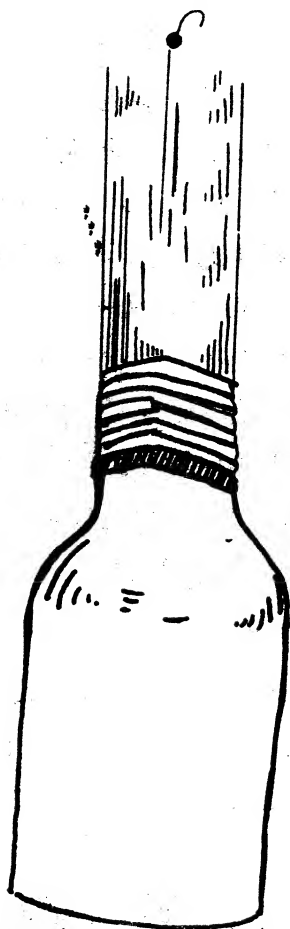
۵- خالی سرنج د مريض د کاليو د يوه ښکاره شفاف لرونکی تکی سره وښلوي ترڅو د هغې خط په جامو پورې پاتې شي دغه خط بيا د دې معنی ورکوي چې دې شخص يو زرق انټروپين اخيستی دی.

۶- څرنگه چې دغه انټومات پيچکاری په ۳۰ ف کښې منجمد کيږي نو ځکه بايد دغه پيچکاری په يخه هوا کښې په بغل جيب کښې وساتل شي ترڅو چې گرمه او مايع وي.

د دريم شکا

د څلورم شکل،

د syrette استعمال طریقه:

دغه اله کېږي 2 mg انټروپین سلفیت

په یو سی سی محلول کېږي د مایع په څیر موجود وي د تطبیق لپاره یې داسې اجرات کیږي.

۱- لومړی د هغې سیخ پواسطه چې د-
سریټ ترخوا ده سریټ خلاص کړی. که
سریټ یخ وي په لاسونو یا تخرگ کېږي
گرم کړی.

۲- قید یې قاو کړی او د ستنې څخه پرېږن
لرې کړی. اټا د ستنې سره تماس ونه
کړی.

۳- بیا سیخ د ننه زور کړی ترڅو د
ننې قید هم سوری کړي.

۴- بیا هوایي کیسه زور کړی ترڅو د-
ستنې څخه د انټروپین قطره ښکاره شي
بیا ستر او باسی او پرېږن یې وغورځوی.

۵- بیا غوښه لرڅه کړی او ستن نیم انچ
پکېښي د اخل کړی او بیا خلطې ته فشار ورکړی چې د واږدنه ته داخل شي.

۶- کله چې دوا مکمله بدن ته داخله شوه نو ستن و باسی او بدن ته مالش
ورکړی.

۸- لومړنۍ طبي مرستې:

دغه مرستې د یو او بل شخص له خوا د مجاورو مصابینو سره تر سره کېږي چې په لاندې ډول دي.

۱- مصاب مشر وکسانو ته چې د خپل ځان سره کومک نشي کولای سحافظتي ماسک او خولی وړ واغوندي او ورته ووايي چې د ماسک تر اچولو پورې ساه واخلي.

۲- د دوی د انتقال او مداوۍ په برخه کې ټر تصمیم ونیسي ځکه ټراو صحیح تصمیم حیاتي ارزښت لري او سړي ته نجات ورکولی شي.

۳- د مسمومواشخاصو د بدن څخه مایع مسموم کوونکی مواد لرې کړي که مسمومیت د مرمۍ او یا نورو (هرجنو موادو سره صورت نیولی وی هغه مرمۍ او یا نور زهرجن ذرات باید د بدن څخه لرې کړای شي. مسموم شوې جامې (د مصاب شخص د جامو ننگې خلاصې کړي) نکتای او د غاړې د استعمال یې لری کړي.

۴- د مصاب شخص پوستکي او سترگی معاینه کړي. که د پوستکي په مسموم شوی ساحه کې خولې ولیدل شي او twitching موجود وی نو باید اتروپین وړ کړل شي. که د سترگو په معاینه کې ولیدل شي چې کسي یې وړوکی شوي دي نو باید چې په اوږو سره مکرراً و مینخل شي.

۵- د مصاب شخص یا اشخاصو د تنفسی مجرا د خلاصولو لپاره باید د هغوی د تنفسی مجرا څخه افرازات لرې کړای شي، که افرازات زیات وي نو ناروغ دی په خپه چپه واچول شي، او پینې دې پورته کړای شي ترڅو چې ټول افرازات را تخلیه شي.

۶- د ناروغ تنفسی مجرا باید وکتل شي چې خلاصه ده او که نه، که د افرازاتو د لرې کولو ته پس بیا هم تنفسی مجرا بنده وي نو باید چې په

مصنوعي ترگه هرایی مجرا خلاصه کړای شي .

۷- د مصاب شخص څخه باید ټوپک ، اسلحه او نور شيان واخېستل شي

او بل نفر ته تسليم کړای شي .

۸- د مصاب شوی شخص څخه باید سگریټ ، گوگرد ، د واگانې او نور د خوړلو وړ واړه شيان واخېستل شي ، ځکه دغه اشخاص نوموړي شيان

خوري .

۹- که مصاب شخص په Confussion او collapse اخته وي هغه سره دی

لمړی مرستی او خود بخودی مرستی د بل نفر په ذریعه اجرا کړای شي او حتی اتروپین هم باید ورته د بل نفر په ذریعه تطبیق کړای شي . د اتروپین د تطبیق څخه د مخه د هغه په جامو د اتروپین نشان وگوری .

۱۰- که شخص ځانته اتروپین تطبیق کړي نه وي او ورسره وي نوتاسې ورته د هغه اتروپین تطبیق کړی . او که هغه خپل اتروپین تطبیق کړي وي

اتاپینام د هغه مسمومیت ختم شوی نه وي ، نو بیا ورته تاسی خپل اتروپین ورکولای شي .

په لمړی مرستو کښې تاسی د اتروپین درې زرقونه (د 2-6mg) پورې یعنی هر ۱۰ دقیقې بعد یو زرق (2mg) ، درید یا عضلې له لارې ورکولای شي .

۱۱- که مصاب شخص ته مسمومیت د خولی له لارې (د زهرجن موادو د - خوړلو څخه) پیدا شوی وي او د هغې د خوړلو څخه هم ساعته نه وی تیر شوي نو د معدې لواژ به ورته اجرا کړی . د دې منظور لپاره ناروغ ته زیاتې اوبه ورکړی ، او بیا یې کانګی تحریک کړی (گوته یا کوم بل شی ورته په خوله کښې ورمنه باسې ، یا ورته د مالګې محلول ورکړی) .

۱۲- که مصاب شخص مصنوعي تنفس او یا اوکسیجن ته ضرورت ولری باید ورته ورکړل شي .

۱۳- د مسموم شوي پوستکي د غیر مسموم کولو لپاره د اوبو او صابون څخه کار واخلي او یا هم د M13 Kit د پوږو څخه کار واخلي .

- ۱۴- که د مصاب اشخاص په سترگو کښې زهرجنه ماده لوړېدلې وي او د سترگو کسي يې وړوکی شوی وي، نو په سترگو کښې ورته —
 Atropin sulfat ملهم يا محلول واچوی .
- ۱۵- که مصاب کسان د $102^{\circ} F$ نه لوړه تبه ولري نو فوراً دى > colling -
 طريقې پواسطه د هغې د بدن حرارت را کم کړای شي (يعنى د هغې په بدن د يخ پارچې او لمدې يخې تړېتى واچوی) .
- ۱۶- که مصابين اختلاج ولري نو د اختلاج ضد د واگانين بکه، Atropin يا سوديم نتر باربيټال ورکړی .
- ۱۷- که مصاب شوي کسان نارامي لری نو هغوی ته تسليت ورکړی .
- ۱۸- مصاب اشخاص ته کافي مقدار مايعات او اوبه ورکړی . ليکن متوجه اوسى چې د خکلو اوبه بايد د داسې لوبښي څخه واخلی چې سريې پټه وي .

د کيمياوي زهرجنو موادو د مسموم شوو کسانو طبي تداوي

- د تداوى د ا برخه د طبي پرسونل پواسطه اجرا کيږي .
- ۱- ناروغانو ته ماسک او محافظتي خولۍ ورواغوندى . او ورته ووايي چې د ماسک د اچولو تر وخته ساه بنده وساتي ، او تر هغه وخته دى ماسک اچولی وساتي تر څو د مسموم ساحى څخه ووځي او يا مسموم اشارت ختم شي . که ماسک نه وي نو مخ او پړه يې د لمدې تړېتى سره وپوښي .
- ۲- د مسموم اشخاصو د انتقال او تداوى په برخه کښې عاجل تعميم ونيسي . مسموم اشخاص د مسموم سيمې څخه وباسي .
- ۳- د مسموم سړو او اشخاصو څخه مسموم کړونکى مايعات او مسموم شوى جامې او هم د هغه د بدن څخه مسموم کړونکى مرمي لری کړی .

۴- د مصابينو تنفس کنترول کړی، که تنفس مجرا د افرازاتو پواسطه بنده وی نو د ناروغ ژبه راوباسی، سړيې شا خواته کش کړی او د پزې او خولې افرازات يې پاک کړی او که افرازات ډیر زیات وي نو بیا ناروغ په خپله واچوی او پښې يې پورته کړی چې افرازات يې تخلیه شوی او که د سکشن ماشین موجود وي نو د سکشن په ذریعه د هغې تنفسي مجرا پاکه کړی. که ناروغ تنفس کولای شو خو مېنه، او که يې تنفس نشو کولای او تنفسي مجرا يې بنده وي نو بیا ورته مصنوعي تنفسي مجرا د - - - -
Endo tracheal tube پواسطه جوړه کړی.

۵- ایا په دې شرط چې ناروغ تیوب بلع کولای شي. نو لمړی د دې تیوب پواسطه افرازات خالي کړی او بیا د صفا کولونه وروسته هغه د هوا په په منظور استعمال کړی، او که ضرورت وی نو ناروغ ته مصنوعي تنفس او اکسیجن ورکړی.

۶- او په شدیدو حالاتو کې چې د ناروغ تنفس هم خراب وي باید دیونفر په واسطه ناروغ ته انټروپین تطبیق کړای شي او په عین وخت کې باید د بل نفزله خوا ورته مصنوعي تنفس ورکړل شي.

۷- د مریض ټول مسموم لباسونه، کمپل، تذکره، بستره او سامانونه - باید د کلینیک او روغتون څخه بهر وویستل شي او هلته دې پریښودل شي ترڅو د طبي پرسونل، کلینیک او طبی سامان آلاتو د مسمومیت سبب نشي.

۸- که ناروغ د مسموم په عرض هم وښايي او انټروپین يې نه وي اخيستی نو باید هغه ته انټروپین تطبیق کړای شي، البته د انټروپین تطبیق او د هغه مقدار نظر د تسمم شدت ته فرق کوي. خولمړی 2mg انټروپین د ورید له لارې ورکول کېږي، که موثر ثابت نشي دغه مقدار تر 4mg او 6mg پورې او یا تر دې زیات هم ورکول کېدای شي چې البته 2، 2 ملی گرامه هر ۱-۱۰ دقیقې وروسته ورکول کېږي.

البته د اتروپین د تاثیر لمړۍ نښه د خولې د وچوالي څخه عبارت دی چې دغه حالت په شدید مسمومیت کېنې وروسته د لوړ مقدار څخه او په خفیف مسمومیت کېنې وروسته د لږ مقدار څخه حاصلېږي.

د اتروپین سیستمیک تطبیق د تسسم سیستمیک اعراض له منځه وړي اما د تسسم موضعی اعراض او علائم لکه د حدقی وړ وکوالی یا د پوستکي خولې کېدل ژر له منځه نه وړي.

نور ویلای شو چې د مسمومیت موضعی اعراض او علائم د اتروپین د تاثیر د معلومولو لپاره معیار نه گڼل کېږي.

۷- د ناروغ پوزه په اوبو او د سودا په محلول سره و مینځي.

۸- که د اتسسم د زهرجنو موادو د خوړلو څخه پیدا شوی وي، نولومړی د ناروغ کانگې په لاندې طریقو تحریک کړي.

الف: - لومړی د ناروغ په خوله کېنې د گوتی په ننویستلو سره یا د کوم بل شي په داخلولو سره تحریک کېږي.

ب: - په نیم گیللاس شیدو کېنې یوه غټه قاشقه مالګه حل کړي، او ناروغ ته یې ورکړي.

ج: - که د پورته طریقو سره هم کانگې تحریک نشي، نو بیا ناروغ ته - *apo morphin* زرق کړي مګر په لاندې حالاتو کېنې د ناروغ کانگې نه تحریک کوي.

الف: که مریض بې هوښه وي.

ب: که مریض اختلاج ولري.

ج: که مسموم شوی شخص سرزویکی مواد لکه فاسفور، امونیا، اسید او یا پطرول خوړلي وي.

۹- که د زهری موادو د خوړلو څخه د ۴ ساعتونه زیات وخت نه وي تیر شوی نو د ناروغ معده به په لاندې توګه و مینځي.

ناروغ تکافي مقدار او په اویا شیدې وړکول کېږي. او بیا د ناروغ معده

د سیروم سلايټن سره مينځل کيږي، او يا هم د ناروغ د معدې د لارښ
لپاره gastric tube تطبيق کيږي چې د دې ثبوت له لارې معدې ته سیروم
سلايټن تطبيق کيږي او بيا د همدې پايپ څخه نيمرې مواد بيرته را-
ويستل کيږي.

۱۰- ناروغانو ته سیروم او کافي مقدار مايعات ورکړي.

۱۱- ناروغانو ته عرضي تداوي اجرا کړي، که درد لري د درد ضد دوا ور
کړي، که اختلاج لري د اختلاج ضد دوا ورکړي، او که ناروغ شاک کيږي
وي د شاک ضد تداوي ورته اجرا کړي، که خاربنت، کانگي او بېنس ناستي
ولري د هغې عرضي تداوي دې وکړي شي.

۱۲- د اختلاج د تداوي لپاره که د اتروپين د زرق سره سره هم اختلاج
کنترول نشي نو بيا د $\text{Prolidoxim chlohyd}$ (2PMCl) څخه 100 mg اوه د 100
سوسي مقطر او بويا نارمل سلايټ يا $5\% \text{ Dextrose + water}$ سره مخلوط
کړي او درگ له لارې يې ډير ورو ورو (30-15 دقيقو کيږي) تطبيق
کړي. که بيا هم اختلاج کنترول نشونږ 30 دقيقې وروسته دغه دوز
تکرار کېدای شي.

او يا هم د سوديمر فنترباربېتال څخه کار اخيستل کيږي چې $1 \text{ cc} - \frac{1}{2}$ سي
سي په يوه دقيقه کيږي تيريزې ترڅو چې اختلاج کنترول شي.

۱۳- د زهرجنو موادو د ژر اطراح لپاره لان يکس اېسپول په سیروم کيږي -
ورکول کيږي.

۱۴- که ناروغ د سېز او زېما ولري نو ورته - Amino Phyllin وریدله لاري
د گلوکوز سره يو ځای ورکړي.

۱۵- دغه ناروغانو ته وېتامينونه او ترانکلايزر دواوي ورکړي.

۱۶- که و توانيدې چې د استعمال شوي زهرجنې مادې مشخص نوعيت -
معلوم کړي نو د هغې خاص انټي دوت (Antidote) مخ د جدول له مخې ورکړي.

۱۷- د فاسفورس د سوځيدو په صورت کيږي پوستکي په اوبو او صابون

و نه مینځی بلکه پوستکی باید د یوی پستی پوتې پواسطه په آرامه آرامه پاک کړي، اودغه برخې دې په کړچو او یا تورو تیلو سره غوړی کړی شي.

۱۸- نوټ:- د کیمیاوي زهرجنو موادو په دردونو کېنې هیڅکله مورفین د درد قرارولو په غرض مه ورکوی ځکه دغه دوا مسمومیت زیاتوي.

۱۹- د کاربن ورکول د خولې له لاری هم د یو عمومي انتی دوت په توگه فایده کړي.

د مسموم شوو اوبو د معلومولو طریقی

- د دی لپاره چی پوره شوو چې د سیمې اوبه مسموم شوی دي او که نه، نو په لاندې ډول یې معلومولای شو.
- ۱- د ځنې کیمیاوي او طبی تجربو پواسطه د طبی پرسونل په ذریعه معلومولای شوی چې اوبه مسمومې دي او که نه.
 - ۲- د اوبو رنگ، مزه او که په سترگه کېنې یې یو څاڅکی واچوی د زهرجنو اوبو په برخه کېنې تاسی ته معلومات درکوي یعنې ممکن د اوبو رنگ تغیر کړي وي، مزه یې بدله شوي وي او په سترگه کېنې ممکن د څارښت، سورلی او سوزش سبب شي.
 - ۳- د دې اوبو لږ اندازه په یو کیلاس شیدو کېنې واچوکه او بیا دلږ انتظار څخه وروسته هغه شیدې وگوري، که شیدې خرابې شوي وي (پوڅه کېږي)، نو اوبه زهرجنې دي او که شیدې خرابې شوې نه وي نو اوبه زهرجنې شوې نه دي.
 - د زهرجنې اوبه د څښلو، مینځلو او پخلی کولو لپاره مه استعمالوی، او که دی اوبو ته مو سخت ضرورت شونو په لاندې طریقه هغه غیر مسموم کړی.

د اوبود غیر مسموم کولو طریقي :

که اوبه زهرجنې شوې وي نو په هغه کښې سودیم بی کار بونیت -
او یا سودیم کلوراید او یا پوتاشیم کلوراید واچول شی (۲۵-۴) نواوبه
به محفوظی اود استعمال وړ وگرځي.

مختلف انتی دوتونه او استعمال یې

ع ن	زهرجن مواد	خاص انتی دوت	د استعمال طریقه یې
۱	عصبی زهرجن مواد د تبون، زرين، زمان او (VX Agent)	Atro pin او 2 PAMCL	د اتومات پیچکاری پواسطه د 2-6 mg په عضله کښې زرق کړی چی 1 mg یې ۱۰۰۰ سی قطر اوبو سره کډاوبه ورید کښې وړ کول کيږي .
		Homatropin sul 2% oint	په سترگو کښې درې وخته استعمال شي.
۲	incapicitating Agents.	Physio stigmen.	2-3 mg په غوښه کښې 3-4 mg د خولې له لاری چی هر ۱-۱/۲ ساعت بعد تکرار کيږي تر خوچی مجموعی کورس د پوره شی.
۳	Mustard.	Atropin.	0.4-0.8 mg د پوستکي لاندې ورکول کيږي.

نمبره	زهرجن مواد	خاص انټي دوت	د استعمال طريقه يې
۴	Arsesnical vessicants	BAL Lotion	د پوستکي لپاره
		Morphin	د درد لپاره
		BAL solution 1%	په غوښه کښې په مقدار 25 cc په هر 25 پونډه بدن په وزن ورکول کيږي
۵	Blood Agents Arsenicals.	Amylnitrate	هر ۳-۴ دقيقو کښې دهغې دوه امپول انشاق کيږي ترڅو چې ۳ امپولونه ورسپړي او يا شخص ښه شي.
۶	vomiting Agents	chloropharum	انشاق کيږي.
۷	screaming smokes	epinephrin hydro chloride 1/1000	5 cc يې زرق کړي چې بعدد 30-20 دقيقو وروسته تکرار يږي.
		BAL solution	چې په عضله کښې زرق کيږي.
۸	white Phosphorus	sul-copper-sulfat 1%	د زخم لپاسه شيندل کيږي او پر نوع پوښ جوړوي.

بیولوژیکي جنگي مواد

د امله زهرجن مواد دی چې د ژوندي موجوداتو څخه لاس ته راوړل کېږي او په جنگونو کې د مسموم کولو په غرض استعمالېږي. اما څرنگه چې د دې موادو استعمال گران او ساتل یې هم خطرناک دی نو ځکه یې استعمال هم محدود دی. چې ددې موادو مهم انواع دا دي:

- ۱- بتراکو توکسين Batrachotoxin.
- ۲- باتولینم توکسين Batulinum toxin.
- ۳- مایکرو توکسين Micro toxin.
- ۴- پولی توکسين Poly toxin.
- ۵- مسموم کونکی د مار زهر Poisonous Snake venome.
- ۶- ريسين Ricin.
- ۷- فلج کونکی د ماهیانو زهر Saxitoxin (STX) Paralytic shell fish poison.
- ۸- د سکارپيون زهر scorpion venome.
- ۹- د سټفیلوکوکس توکسين Staphylococcus (Enterotoxin) (SEB).
- ۱۰- تیتراډ و توکسين Tetrodo toxin (TTX).
- ۱۱- تریکوتیسین مایکوتوکسين Trichothecen Myco toxin.

بدن ته د بیولوژیکي جنگي موادو د داخلیدو پریته: دغه مواد اکثراً یا د زرق له لارې او یا دخول له لارې د خوراکي موادو په ذریعه او یا هم د قطراتو په شکل کښې د تنفسي سسټم او پوستکي له لارې بدن ته داخلېږي.

اعراض او علائم یې: اعراض او علائم یې زیاتره د دخول په سسټم پورې اړه لري که د زرق یا تنفس له لارې بدن ته داخل شي اعراض او علائم یې ژر تولیدېږي اما د هضمي سسټم او د جلد له لارې د داخلیدو په صورت کښې یې اعراض او علائم وروسته شروع کېږي.

اعراض یې عموماً د عصبي تاثیر لرونکو موادو په څیر دي چې زړه بد والی، کانګی، نس ناسته د زړه د حرکاتو د بې نظمۍ سبب کېږي.

غیر مسموم کول یې: د بدن څخه د دې موادو د غیر مسموم کولو لپاره د اوبو او مایون څخه کار اخیستل کېږي. او یا هم غیر مسموم کول د STB په واسطه ترسره کېږي.

تداوي یې: په تداوي کښې عمومي تدابیر د زهرجنو موادو په برخه کې او همدارنګه د تنفسي سسټم احتیاطي تدابیر او د شاک تدابیر نیول، ضروري او اساسي دي. همدارنګه د ځنې انواعو ضد زهری مواد — Antivinine چې موجود دي هغه باید ژر تر ژره مربوطه مصابینو ته تطبیق کړای شي. د دې سره سره ممکنات او د درد ضد دواګانو ورکول هم مفید دي.

د کیمیاوي زهرجنو موادو د استعمال په صورت کېنې د هغې څخه د سمپل اخېستل

الف: د سمپل اخيستلو اهميت او ارزښت:

د دې لپاره چې د د بنمن د دې جناياتو د مستند اثبات لپاره ښه دلايل تر لاسه کړو او په مستنده توگه نړۍ والو ته دا ثابته کړو چې د بنمن کيمياوي زهرجن او يا بيولوژيکي جنگي مواد استعمالوي.

نو د زهرجنو موادو د استعمال په صورت کېنې د هغې څخه د مناسب - پوره او ښه سمپل اخيستلو برسيره د دې سمپل لېږل يوه موظف او بامسوليت مرکز ته چې هغوی بيا د مختلفو سيمو څخه راټول شوی سمپلونه بايد سره راټول او بيا يې بايد د يوې بين المللي باوري او بيطرفه موسسې په مرسته تجزيه او - تحليل کړي ، خورا ضروري دی .

البته په دې برخو کېنې د مختلفو نيمگړتياو له کبله موږ پر دې نه يو - بريالي شوی چې د روسانو د دې فاجعې په برخه کېنې نړۍ والو ته قناعت بخښونکي شواهد تر لاسه کړو چې د دې مشکلاتو په جمله کېنې يو هم په دې برخه کېنې د علمي معلوماتونو او نشریاتو کموالي ، د تجربو لرونکو فني او مسلکي پرسونل نشتوالی ، د دې وظيفې د سرته رسولو لپاره د يوې بامسوليت او موظفې ادارې نشتوالی ، د سمپل اخيستلو او د سمپل درالېږلو د پاره د ضرورت وې سامان الاتو نشتوالی او همدارنگه د يوې بين المللي بيطرفه او باوري منبع سره د دې موادو د تجزيې او تحليل په غرض د ارتباط نشتوالی ، شامل دی . نو د دې لپاره چې موږ په دې برخه کېنې نيمگړتياوې کمې کړي وي نو لاندیني اقدامات مو تر سره کړي دی .

۱- د کار د بڼه انتظام په خاطر د افغانانو لپاره د صحي او اجتماعي موسساتو د ادارې تر نظارت لاندې مویرو شعبه (د کیمیاوي زهرجنو موادو د تحقیق او ریسرچ د بپارتمنت) په نوم پراستله چې ترڅو په دې برخه کې ضروري اقدامات ترسره کړي.

۲- د دې شعبي د فعالیتونو په نتیجه کې د یوې خوا کوښښ وشو چې د کیمیاوي زهرجنو او بیولوژیکي جنگي موادو په برخه کې چاپ شوي اثرات او معلوماتونه د مختلفو برخو څخه راټول او منظم کړي. سره له دې چې پخوا هم په دې برخه کې یو کتاب د وطنوالو او مسلکي علاقه لرونکو د مطالعې په خاطر د (کیمیاوي زهرجن مواد څه شی دی) تر عنوان لاندې نشر شوی وه خو دادي اوس مود هغه دوه نورې نورې او تفصیل لرونکي جلدونه تهیه کړي چې دیر ژر به د لوستونکو خدمت ته تقدیم شي. او په دې برخه کې مو څه نور کتابونه هم د یوه مؤخذه په توگه سره راجمع کړي دي.

۳- ځموبڼ دې د بپارتمنت د سمپل اخېستلو او رالېږلو د ضرورت وپسامان لات د یوې بین المللي خبریه موسسې په مرسته تر لاسه کړې چې د ضرورت په وخت کې ټول مجاهد ورونه او قوماندانان کولای شي چې هغه ځموبڼ د موسسې څخه تر لاسه کړي.

۴- د سمپل اخېستلو او د رالېږلو او همدارنگه د دې لپاره چې د یوې حادثې منظم او بڼه راپور څرنگه تهیه کړای شي نو په دې غرض مو مخصوصې فورمې تهیه کړې چې محترم ورونه کولای شي هغه ځموبڼ څخه تر لاسه کړي.

۵- د دې لپاره چې راپور شوی سمپلونه درست تجزیه او تحلیل شي او هم تجزیه د داسې یوې با اعتباره او بیطرفې مرجع پواسطه اجرا شي چې د یوې خوا پکې د اخفا کولو او طرفدارۍ کولو خطر نه وي او د بلې خوا حق چې د بنمن ته هم د هغوی راپور د منلو وړ وي نو مو د یوې با اعتماد به بین الولي ادارې سره رابطه نیولې ترڅو ځموبڼ دغه ورلېږل شوی سمپلونه تجزیه او تحلیل کړي او راپورونه یې په نړۍ واله سطحه منعکس او نشر کړي.

۶- او دادی د دې کار د نظم او پېشرفت بڼه اساسي او مهمه برخه چې ستاسې مجاهد ورونو پورې اړه لري، موږن ستاسې څخه هیله مند یو چې موږن ته به خپل راپورونه او سمپلونه منظم راواستاوې ترڅو دغه موسسه چې یوه خیریه او بیطرفه موسسه ده ستاسې د دې زحمتونو نتایج سره ښه او منظم راټول کړای شي او و توانېږو د ښمن دغه جنایات په ګډه په مستنده توګه رسوا کړو. ستاسې د هر نزع رابطې ساتلو په خاطر څموبڼ ادرس د کتاب په اخر کېني ذکر شوی دی.

ب: د سمپل اخیستلو لپاره د ضرورت وړ سامان آلات:

د کیمیاوي زهرجنو موادو د استعمال په صورت کېني د هغې د ښه تثبیت لپاره د صحیح او درست سمپل اخیستلو په غرض مخصوص سامان آلات تنظیم شوی دی او په یوه قوطی کېني ځای په ځای شوی دی. دغه سامان آلات څموبڼ سره موجود او هر قوماندان او طبی پرسونل ته یوه یوه قطعې وړ کول کېږي. څرنگه چې د دغه سامان آلاتو شمیر محدود او زیات قیمت لري نو هیله ده چې صرف په همدغې منظور یې استعمال کړي. د دې قطعې د سامان تفصیل په لاندې ډول دی.

د استعمال مقصد

د سامان نوم

۱- کاغذي قوطی: ټول سامان پکېني محفوظ ساتل کېږي او د سمپل

اخیستلو نه پس د ناروغ وینه او متیازې پکېني

استول کېږي.

۲- المونیم خلسطه: د سمپل نوري پارچې بغیر د وینې، متیازو او

بیوپسی څخه په دې کېني رااستول کېږي.

۳- د متیازو لپاره قوطی: پدې قوطی کېني پودر پراته دی باید متیازې لمری

په بل لوبڼی کېني واچوی او بیا یې پدې پودر لرونکی

قوطی کېني د پودر لپاسه په احتیاط واچوی چې پودر

ضایع نشي.

- ۴- د بیوپسی لپاره قوطی: پدی قوطی کښې د مړو شورو کسانو څخه د کلوسو شش او ځگرد پارچو بیوپسی اچول کیږي.
- ۵- د وینې لپاره ټیوبونه: دا ۴ ټیوبونه دی او په هر ټیوب کښې ۵۰ ۲ سی سی وینه اچول کیږي.
- ۶- قور شیشې بوتل: دغه نور شیشې بوتل کښې د سیمې د مشکوکو او بوڅخه ۵۰ ۵ سی سی اچول کیږي.
- ۷- پلاستیکی پارچې: دغه پارچې خلاصې کړې او په المونیم خلطه کښې اچول کیږي.
- ۸- فنول: دغه مواد د بیوپسی د پارچو سره یوځای په قوطی کښې اچول کیږي.
- ۹- واړه لیکل شوې کاغذې پارچې: دغه پارچې خانه پرې کیږي او د هر سمپل لپاره لږ ول کیږي.
- ۱۰- د لرگی د رگی: دغه پارچې د سمپل د راخستلو لپاره دی.
- ۱۱- د دستکشې: د سمپل اخستلو په وخت کښې باید هغه په لاس کړي.
- ۱۲- الکوول: چې د وینې او بیوپسی د اخستلو په وخت کښې د تعقیم کولو په غرض استعمالیږي.
- ۱۳- پینسل: د راپور او سمپلونو لپاره د پارچو د لیکلو په غرض استعمالیږي.
- ۱۴- پلاستیکی سرنج: د مسموم شخص څخه د وینې د اخستلو لپاره استعمالیږي.
- ۱۵- رابری قورنیکیت: د وینې د اخستلو په وخت کښې د لاس د تړلو په غرض استعمالیږي.
- ۱۶- نور سامانونه لکه: پښ، پښیت، فیچی، کارد او پلسق ستاسې د ضرورت لپاره دي.
- د سمپل اخستلو او رالېږلو څخه وروسته تاسې کولای شئ چې پښ، پښیت

قیچی، گارد، دستکشی په جرش اوبو کښې د نیم ساعت جوړولو او په الکل سره د مینځلو نه پس د وباره استعمال کړی.

ج : د مسمول اخستلو طریقه او ترتیب :

- ۱- د قوټې څخه سامان بهر کړی او د پورته لست له مخې سامانونه چک او ترتیب کړی.
- ۲- د مسموم شوی شخص څخه د وینې اخستلو طریقه : د ناروغ مقابل ته کښینی د ناروغ مټ لورځ کړی او لاس یې پخپل ورون یا کوم هموار او- استوار ځای کېږدئ. که کوم بل نفر وي د هغه څخه کمک وغواړئ، بیا د ناروغ مټ د څنگل د بند نه پاس په رابری توره نیکیت وټری، توره نیکیت ته صرف یوه غوټه ورکړی او هغه هم داسې غوټه کړی چې د وینې داخستو څخه وروسته تاسی بیا په یو لاس (چپ لاس) هغه خلاصه کړای شئ.
- بیا د ناروغ د څنگل د بند سره ساحه په الکل پاکه کړی، مسموم شخص ته ووايي چې لاس موچتی کړی، سرنج راواخلي هوا یې تخلیه کړی او د ستنې څخه پلاستیکی سرپوڅ لری کړی په مایل ډول (د 30 درجو حاده زاویې په شکل)، لمړی ستن درگ ترخوا پوستکي لاندې داخل کړی او بیا د لږ مخکې تیرولو نه پس ستن درگ په امتداد پورته خواته په رگ کښی داخل کړی کله چې رگ کښی ستن داخل شئ یو نوع مخصوص کرک آواز کوي بیا سرنج لاستی راکش کړی که وینه راغله نو معنی داده چې تاسی رگ کښی یاست، نو بیا لاس سی سی وینه تری واخلي او که په سرنج کښی وینه راغله نو رگ کښی نه یاست بیا ستنه وروسته راکش کړی او بیا یې د رگ په امتداد داخل کړی ترڅو په ستنه کښی وینه راشي. اخستل شوی وینه بیا په ۴ تیوبونو کښی 2,5 CC په حساب تقسیم کړی. تیوبونه بند کړی پلستر پرې ولگوي او لیبل پرې ولگوي او خانه پرې یې کړی د وینې تیوبونه په کاغذي قوټی کښی کېږدئ. (شکل په بله صفحه کښی)

پیاسه هم کاغذی لیبل ولگوى او هغه خانه پرې كړى دغه بوتل بیا په -
المونیمي مگ لمبر خلطه كښی واچوی .

۵- د مصاب شوو مرکسانو څخه د بیوپسی اخستل : لومړی د مړی د خپلوانو
څخه اجازت وغواړی او هغوی ته د دې موضوع اهمیت ترضیح کړی . که
خپلوان یې موافقه وکړه نو بیا خپل قیچی ، کارد ، پښیت او پښونه په گرمو
او بو سره پاک پریمینځی اود الکول سره یې هم تعقیم کړی بیا د ناروغ په
گېله كښې د چپي پښتي لاندې یو شق وکړی او د دې شق له لارې به د ناروغ
د معدې ، سږ او ځیگر (یینې) څخه یوه یوه وړه وړه پارچه داسې راغورځي
کړی چې د معدې ، شش او ځیگر د ننه برخه پکښې راشی . دغه پارچې بیا
د بیوپسی په قوطی كښې واچوی او پرې فنول واچوی د مړی گېله باندې
بیرته پټی ولگوى . د بیوپسی قوطی سربند کړی پلستر پرې ولگوى چې
فنول ترې ترشې نشي بیا پرې لیبل ولگوى او خانه پړی یې کړی دغه -
قوطی هم په مگ لمبر المونیمي خلطه كښې کېږدی .

۶- د مسهرم شوی مړی د جامو یوه لوڅه برخه چې مینځل شوې نه وي
(لمن ، لستونې ...) او د سیمې د ونډو بوتل پانې که کرم شى سوځول شوی
وي د هغه نیمه گلوې درگی ، ایرې هم لږ لږ را واخلي او په مگ لمبر خلطه
كښې یې واچوی .

۷- ابی رنگه ۷ لمبر پلاستیکی پارچې را واخلي سر پوښونه ترې لرې کړی سر
پوښ یې وغورځوی او منځنۍ جالۍ داره برخې یې په مگ لمبر خلطه كښې د نورو
شیانو سره واچوی .

۸- اوس د سیمې د او بو مگ لمبر بوتل ، ۷ لمبر پلاستیکی پارچې ، د بیوپسی مگ
لمبر قوطی ، د ناروغ جامې د ونډو او بوتل پاڅنی بوتل په المونیم مگ لمبر خلطه
كښې واچوی اود هغه خوله بنده کړی د دې مقصد لپاره د المونیم خلطې په
خوله كښې چې یو کاغذ سرش شوی هغه لرې کړی او بیا د دې خلطې د
خولې دواړه خواوې سره مخامخ کړی او هغې ته فشار ورکړی نو خلطه به

بنده شي د دې خلطې لپاسه هم کاغذي لیبیل ولگوي او هغه خانه پرې کړي.

۹- د دې حادثې مکمل راپور د ۴۱ مخ د نمونې سره سم وليکي او په هغه کبني هغه سمپلونه چې موبن ته يې رالېږي هم درج کړي. راپور دوه نغله کړي يو خان سره وساتي او يو موبن ته راوليږي.

۱۰- کاغذي قوطي - المونيم خلطه او د راپور يو نقل ټول په يو محفوظ اوډست شي کبني بند کړي (راپور په يوه پلاستيکي لفافه کبني تارکړي چې لوند او - خراب نشي). او د هغې لپاسه څموبن ادرس روښانه وليکي. (آخر مخ وگوري).
۱۱- دغه شيان د يوه پوره، هوښيار او مطمئن سړي په لاس موبن ته راواستړي او هغه ته څموبن ادرس او پته ليکلي وړکړي او هغه پوره کړي چې د موادو د راوړلو په وخت کبني د هغه سره پوره احتياط وکړي چې خراب او ضايع نشي.
۱۲- که ممکن وه د حادثې د محدودينو او خصوصاً د دې حادثې څخه د مره شوو اشخاصو او تلف شوو حيواناتو تصويرونه (فلم، واخلې او د خپل عکس سره او د هغه فلم د هر يو فلم تفصيل وړ سره وليکي او موبن ته دغه فلم اولست هم د نوموړي سمپل سره راواستاوي نو مېنه به وي.

نوټ: ټول راپورونه او هر هغه سمپل چې په هغه کبني کيمياوي زهرجن مواد تثبیت شي په نثرياتو کبني د راپور ورکونکي په نوم نشر کېږي.

ز: - د مسموم شوي شخص نژیکي معاینات:

- ۱- ناروغ په هوش کې وه که نه: د بدن د پوستکي رنگ يې:
- ۲- د وينې فشار يې: نبض يې: تنفس يې: د بدن د حرارت دې:
- ۳- د طبي معاینې د ذکر وړ ټکي:

ح: - د دې حادثې څخه نور خورمه تان مسموم شوي د هغوی ټول شمیر:

شمیر	نوم	د پلار نوم	عمر	اعراض او علامت يې
۱				
۲				
۳				
۴				
۵ *				

ط: - د دې پېښې حده د مرو شوو انسانانو شمیر:

شمیر	نوم	د پلار نوم	عمر	و تفصیلات يې: تفصیلات
۱				
۲				
۳				
۴				
۵ *				

ی: - د دې حادثې حده د تلف شوو حیواناتو انواع او شمیر: - - - - -

ک: - د دې حادثې اثرات په نباتاتو:

ل: - د دې حادثې اثرات د سیمې په اوبو او غذايي موادو:

م: - تاسې کوم سمیل رالېږلی په نښه يې کړی: وینه - متیانې - اوبه - بیروپسی - د موادو او سامو تېزې او پامې.

ن: - ستاسې د سمیل اخستلو او حادثې په وخت کې جوي حالت څرنگه وه په نښه يې کړی

باد وه که نه ماران وه که نه هوا یخه وه که گرمه رطوبت وه که نه د محیط حرارت خورمه

تاسې سمیل خو ساعتته وروسته د حادثې څخه راخیست، پدې وجه کې مسمومیت رفع شوی وه که نه،

ش: - تاسې کوم سمیل اخیستی که نه؟ - که مو اخیستی وي مونږ ته مو رالېږلی که نه،

ع: - د راپور ورکولو نکی شهرت، نوم - د پلار نوم - وظیفه یا عهد - سکونت

* که دا شمیر زیات و - نو په بل کاغذ هغه جلا ولیکئ او د راپور سره يې ضمیمه کړئ.

مضا: _____

د کیمیاوي او بیولوژیکي زهرجنو موادو د استعمال په صورت کې د حادثې راپور

الف: د راپور لیکه: _____ د راپور ورکولو نېټه: _____ د حادثې د پېښېدو نېټه: _____
 ب: د پېښې موقعیت، کلی، _____، قریه: _____، ولسوالي: _____، ولایت: _____
 ج: د مسموم شوي شخص پته، نوم: _____، د پلار نوم، _____، عمر: _____، استوګنه: _____
 د: زهرجن مواد څرنگه استعمال شوي وه؟ د طیاره - هلوکاپتر - مټرې - ټانک - راکټ - ملټین - بم - کرنېټ په واسطه او یا په لوبو کې.
 ه: د استعمال څخه وروسته موکومی نښې وکتلې تشریح یې کړئ.

- ۱- د انفلاق آواز؛
- ۲- د انفلاق نه پس وړانګې؛
- ۳- د انفلاق نه پس ګرد اوبخار؛
- ۴- د صبرۍ نه د ورپڅي په څیر ګرد وتل او زیر باران وریدل؛
- ۵- بود یې څرنگه وه؛
- ۶- حوند یې څرنگه وه؛
- ۷- نور کوم خواص یې چې قاسمي پرې پوه شوي وئ.

و: د دې موادو اثرات د انسانانو پر بدن څرنگه وه که د دې اشارتي څخه هر یو یو په نښه او توضیح یې کړئ.

- ۱- په سترګو یې اشارات وه: بلی/نه (تشریح: _____)؛
- ۲- په یو ستنک یې اشارات وه: بلی/نه (تشریح: _____)؛
- ۳- په پیره یې اشارات وه: بلی/نه (تشریح: _____)؛
- ۴- اشارات یې په سرغاړه او غوږونو و: بلی/نه (تشریح: _____)؛
- ۵- اشارات یې په هڅمې ستم وه: بلی/نه (تشریح: _____)؛
- ۶- اشارات یې په تنفسی ستم وه: بلی/نه (تشریح: _____)؛
- ۷- اشارات یې په عصبي ستم وه: بلی/نه (تشریح: _____)؛
- ۸- اشارات یې په قلبی وغانی ستم وه: بلی/نه (تشریح: _____)؛
- ۹- اشارات یې په ټولې تناسلي ستم وه: بلی/نه (تشریح: _____)؛
- ۱۰- اشارات یې د بدن په نورو برخو وه: بلی/نه (تشریح: _____)؛

د کیمیاوي او بیولوژیکي زهرجنو موادو داستعمال په صورت کېنې د حادثې راپور.

الف: د راپور لمېر — د راپور د ورکولو نېټه — د حادثې د پېښېدو نېټه —

ب: د پېښې موقعیت: کلی: — قریه: — ولسوالۍ: — ولایت: —

ج: د مسجون شوی شخص پته: نوم: — د پلار نوم: — عمر: — استوګنه: —

د: زهرجن مواد څنگه او حال شوي وه: «طیاره، هلوکاپتر، بطری، ټانک، راکټ، ماین، بم، گرنېټ»

په اوږدې کښې.

ه: داستعمال څخه وروسته مرکبې ښې وکتلی تشریح یې کړی.

۱- د انفلاق آواز:

۲- د انفلاق نه پس وړاندې:

۳- د انفلاق نه پس گرد او غبار:

۴- د طیارې نه د ورپښې په څیر گرد وتل او زیږ باران وریدل:

۵- بوی یې څرنگه وه:

۶- خوږد یې څرنگه وه:

۷- نور کوم خواص یې چې تاسې پرې پوره شوي وی:

و: د دی موادو اثرات دانسانانو پر بدن څرنگه وه که دی اثراتو څخه هر یوه په ښه او ترخه بڼه

۱- په سترګو یې اثرات: نه / بلی (تشریح):

۲- په پوښتګی یې اثرات: نه / بلی (تشریح):

۳- په پوزه یې اثرات: نه / بلی (تشریح):

۴- اثرات یې په سرغږه او غوږونو: نه / بلی (تشریح):

۵- اثرات یې په تنفسی سسټم: نه / بلی (تشریح):

۶- اثرات یې په هضمی سسټم: نه / بلی (تشریح):

۷- اثرات یې په عصبي سسټم: نه / بلی (تشریح):

۸- اثرات یې په قلبی وعلی سسټم: نه / بلی (تشریح):

۹- اثرات یې په ټولې تناسلی سسټم: نه / بلی (تشریح):

۱۰- اثرات یې د بدن په نورو برخو: نه / بلی (تشریح):

ز : د مسموم شوی شخص فزیکي معاینات :

۱- ناروغ په هوش کېنې وه که نه : د بدن د پوستکي رنګ يې :

۲- د وينې فشار يې ————— نبض يې ————— تنفس يې ————— د بدن حرارت درجه يې —————

۳- د طبي معاینې د ذکر وړ ټکي :

ح : د دې حادثې څخه څومره تنان نور مسموم شوی د هغوی پټل شمیر (تفصیلات يې)

شمیر	نوم	د پلار نوم	عمر	اعراض او علائم يې
۱	_____	_____	_____	_____
۲	_____	_____	_____	_____
۳	_____	_____	_____	_____
۴	_____	_____	_____	_____
۵*	_____	_____	_____	_____

ط : د دې پېښې څخه د مړه شویو انسانانو شمیر (او تفصیلات يې)

شمیر	نوم	د پلار نوم	عمر	تفصیلات
۱	_____	_____	_____	_____
۲	_____	_____	_____	_____
۳	_____	_____	_____	_____
۴	_____	_____	_____	_____
۵*	_____	_____	_____	_____

ی : د دې حادثې څخه د تلف شویو حیواناتو انواع او شمیر : () - () - ()

ک : د دې حادثې اشارات په نباتاتو :

* که د اشمیر زیات وی نو په بل کاغذ هغه جلا جلا لیکي او د راپور سره يې ضمیمه کړي .

ل : ددی حادثی اثرات د سیمې په اوبو او غذایي موادو :

م : قاسی کوم سمپل رالېزلی په نښه یې کړی : وینه - متیانې - اوبه - بیوپسی -
د موادو او جامو تېزې او پانې .

ن : ستاسې د سمپل اخستلو او حادثې په وخت کېنې جری حالات څه وه نښه
یې کړی .

باد وه که نه - باران وه که نه - هوا یخه وه که گرمه - رطوبت وه که نه -
د محیط حرارت څومره وه .

قاسی سمپل څو ساعته وروسته د حادثی څخه واخیست () پدې وخت
کېنې مسمومیت رفع شوی وه که نه .

س : قاسی کوم فلم اخستی که نه () - که مواخستې وی موږ ته مو رالېزلی
که نه () .

ع : د راپور ورکونکي شهرت : نوم : ————— د پلار نوم : ————— وظیفه یا عهدہ : ————— سکونت : —————

امضاء

په افغانستان کېنې دروسانو لخوا د کیمیاوې زهرجنو موادو د استعمال لاند جدول
 سره له دې چې روسانو په کراتو کراتو په افغانستان کېنې کیمیاوې زهرجن
 مواد استعمال کړي دي خو موږ د لته یوازې هغه حملات ذکر کوو چې په -
 بین المللی نشریاتو کېنې منعکس شوي دي .

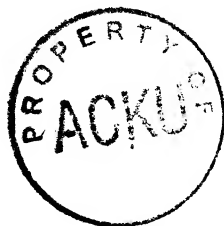
د استعمال نېټه	د استعمال ځای	کوم مواد استعمال - شوی وه ؟	په کوم طریقو	د مېرمنې شمېر	کتنې
۱۹۷۹ کال	قندهار	سپین رنګه مواد	د هلیکوپټر پدېر	۲۰ انسانان ۱۱ شمیر حیوانات	روسانو د دې مېرمنې سبب Antyax اعلان کړی وه .
جوف ۱۹۸۰ کال	د سالنگ په لوې لار کېنې	picric Acid/Phosgenoxim/ tabum.	د طیارې پدېر	؟	
۱۹۸۱ کال	شیخ امیرکلی د پکتیا ولایت	Yellow rain ?		۱۶ تنه	د مېروا شخاورد د مرګ علت د پوزې شدیده خړنږې وه
۱۹۸۲ کال	د قندوز ولایت کېنې	picric Acid.		؟	د یو تسلیم شوی روسي عسکر په نقل قول .
فروري ۱۹۸۲	د شينډونډو په شمال کېنې	Yellow rain ?	د بطری توپ د فیر پدېر	۴ تنه	
فروري ۱۹۸۲	بدخشان	Yellow crystals	//	؟	

داستعمال	داستعمال خای	کوم مواد استعمال شوی وه ؟	په کوم طریقہ	د مریضی مشہیر	کتنی
فروری ۱۹۸۲	هرات	؟	؟	؟	دغه مواد پخپل د دوسی قطعاتو د مسمومیت سبب شو.
۱۹۸۲	قندهار	Black, yellow, witish gases.	هلیکوپتر پذریعہ	۳ مړه	۱۵ اشديد مسموم
جون ۱۹۸۲	//	؟	دراکت فیر	؟	؟
جون ۱۹۸۲	فراه	Red, Black, witish smoke.	د توغندی فیر	؟	؟
جون ۱۱ ۱۹۸۲	قندهار	؟	د توغندی فیر او بم	۱۵ تنه	۳ تنه شدید ماری
جون ۱۹۸۲	بغلان	؟	هلیکوپتر	؟	؟
جولای ۱۹۸۲	پنجشیر	nerve gas	؟	؟	؟
سپتمبر ۱۳ ۱۹۸۲	د لوگر ولایت د پانجام د سیمې په یوه کارپز کې	gas	عسکری موټر پواسطه	۱۰۵ تنه	؟

داستعمال نېټه	داستعمال ځای	کوم مواد استعمال شوی ده؟	په کوم طریق د مې پینې شمیر	کتنې
سپټمبر ۲۰ ۱۹۸۲	لوگر	؟	؟	؟
سپټمبر ۱۹۸۲	لوگر	؟	؟	۷ تنه
سپټمبر اخر ۱۹۸۲	بغلان	؟	قرضه او بم پذیریه	؟
۱۹۸۲ کال	جلال آباد	؟	؟	۴ تنه
۱۹۸۲ کال	د جلال آباد په کسټې	؟	؟	۴۵ تنه

Bibliography : ماخذ و نه

- 1 - Treatment of chemical casualties (U.S.A).
- 2 - Afghanistan studies Association center -
-for Afghanistan studies Articles (omaha).
- 3 - Reports of John fullerton from peshawar.
- 4 - un equivocal evidence of soviet use -
(state Department- U-S).
- 5 - chemical warfare in southeast Asia and-
-Afghanistan an update report from -
- secretary of state.
- 6 - chemical weapons Afghanistan Army -
- literature.

« وفا » خپاره کړي دي

- ۱- د خټا ورو فارم ، لیکوال: جارج ارول
ژباړونکی: پروفیسر رسول امین .
- ۲- روسهای عظمت طلب و تیوری نشلزم نوین
مؤلف: پروفیسر تیواری
مترجم: شفق ستانیزی
- ۳- دروس فاسده ټولنه ، (په درې جلدو کې) ،
لیکوال: کانستنتین میخائیل سیمس
ژباړن: محمد آصف اکرام
- ۴- د کی، جی، بی دننه (په دوه جلدو کې) ،
لیکوال: الکسی مایکوف
ژباړن: اختر محمد
- ۵- کمپهای مرگ کولیم
اثر: رابرت کانکویت
مترجم: ز، ع، ممتاز
- ۶- دروغهای جدید بخاطر دروغهای قدیم (جلد اول)
اثر: انسانو لی گایستین
مترجم: سید فقیر علوی
- ۷- تلاشهای روس برای اشغال افغانستان
مؤلف: عبد الکریم حب

ARIC

B

16.54

MEL

281

SERIES NO. 12

ELEMENTARY INSTRUCTIONS ABOUT POISONOUS CHEMICALS

By
DR. TAJUDDIN "Mellatmal"

Copies : 2000

Published :
By
**WRITER'S UNION OF FREE AFGHANISTAN
(WUFA)**